

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman
2014–2017 seurantaraportti

Syksy 2015

Sisällys

Sisällys.....	2
1. LUKIJALLE.....	3
2. TAUSTAA.....	4
2.1. Maakuntastrategian ja -ohjelman sisältö.....	4
3. SEURANNAN MITTARIT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	5
3.1. Määrälliset mittarit ja keskeiset toimintaympäristön muutokset.....	5
3.2 Laadulliset mittarit.....	11
3.3 Kärkiteemojen 2015–2016 eteneminen.....	17
4. HANKETOIMINTA MAAKUNTAOHJELMAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAJANA.....	25
4.1 Hankeseuranta maakunnan rahoitusohjelmissa.....	25
4.2 Kansainvälinen rahoitus.....	37
5. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	39

1. LUKIJALLE

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman vuosille 2014–2017 hyväksyttiin maakuntavaltuustossa 17.3.2014. Etelä-Pohjanmaalla valmisteltiin samassa prosessissa myös pitkän tähtäimen maakuntasuunnitelma 2040. Maakuntaohjelman ja -suunnitelman yhdistävästä asiakirjasta käytetään nimeä maakuntastrategia.

Maakuntaohjelmaa tarkennetaan joka toinen vuosi laadittavilla maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmissa. Toimeenpanosuunnitelmaan nostetaan maakuntaohjelman pohjalta erityistä huomiota vaativia kehittämiskohteita, joita tulisi aktivoida, saattaa alkuun, toteuttaa tai viedä edunvalvonnallisesti eteenpäin.

Maakuntaohjelman tavoitteiden sekä määrällisten että laadullisten mittareiden toteutumisesta raportoidaan maakuntavaltuustolle vuosittain. Mittarit on määritelty maakuntaohjelmassa ja toteutumista peilataan näihin. Lisäksi arvioidaan maakuntaohjelman toteutumista niiden sisältöjen osalta, jotka nostettiin ensimmäiseen toimeenpanosuunnitelmaan vuosiksi 2015–2016. Maakuntaohjelman toteutumisen arviointia täydennetään hanketoiminnan kohdentumisella maakuntaohjelman toimintalinjoihin.

Maakuntaohjelman seurannalla pyritään parantamaan maakuntaohjelman tulevien vuosien toteuttamista ja vaikuttavuutta. Seuranta antaa suuntaviivoja siitä, mihin suuntaan kehittämistoimintaa tulisi lähivuosina viedä. Seurannan avulla voidaan havaita, vaativatko tietyt osa-alueet erityisiä panostuksia tai uudenlaista suuntaamista.

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014–2017 seurantaraporttiin liittyvistä asioista antavat lisätietoja maakuntajohtaja Asko Peltola (0400 590 123), vs. aluekehitysjohtaja Heli Rintala (0400 172 202), kehittämissuunnittelija Sanna Puumala (040 509 4420) ja kunta-asiamies Marko Rossinen (040 356 3933).

2. TAUSTAA

2.1. Maakuntastrategian ja -ohjelman sisältö

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2014–2017 laadittiin ensimmäistä kertaa yhteisessä prosessissa pitkän aikavälin vuoteen 2040 ulottuvan maakuntasuunnitelman kanssa. Nämä asiakirjat yhdistettiin yhdeksi loogiseksi kokonaisuudeksi, josta käytetään nimeä maakuntastrategia. Tässä seurantaraportissa tarkastellaan maakuntaohjelmaosiossa linjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista laadullisten ja määrällisten mittareiden valossa sekä erityisesti niiden sisältöjen osalta, jotka nostettiin ensimmäiseen toimeenpanosuunnitelmaan vuosiksi 2015–2016. Lisäksi tarkastellaan, miten hanke- ja yritysrahoitus on kohdentunut tavoitteittain ja painopisteittäin.

Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelma 2014–2017 koostuu seuraavista toimintalinjoista ja tavoitteista:

Toimintalinja 1: Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä

Tavoite 1. Kasvua ja uudistumista tukevan toiminnan edistäminen

Tavoite 2. Elinkeinoelämän painopistevalinnat

Toimintalinja 2: Tulevaisuuden osaamistarpeet

Tavoite 3. Korkeatasoisen tiedosta toiminnaksi -innovaatioketjun rakentaminen valituilla painopistealueilla

Tavoite 4. Aktivoivan koulutusjärjestelmän kehittäminen

Toimintalinja 3: Hyvinvoivat ihmiset ja yhteisöt

Tavoite 5. Osallisuuden ja toimintakyvyn lisääminen

Tavoite 6. Hyvinvointia edistävän palvelutuotannon kehittäminen

Tavoite 7. Alueen vetovoiman ja viihtyisyyden parantaminen

Toimintalinja 4: Eheä aluerakenne ja ympäristö

Tavoite 8. Liikenneyhteyksien ja kehityskäytävien vahvistaminen

Tavoite 9. Tulevaisuuden logistiikka-alue maakunnan kilpailukyvyyn edistäjänä

Tavoite 10. Luonnonvarojen turvaaminen ja energiaosaamisen vahvistaminen

Toimeenpanosuunnitelmaan vuosiksi 2015–2016 nostetut kärkiteemat ovat:

- Kasvuyrittäjyyden edistäminen
- Älykkäiden järjestelmien käyttöönoton vauhdittaminen (ml. perinteisten toimialojen uudistaminen)
- Maakunnan osaamis- ja innovaatiojärjestelmän kehittäminen
- Ruokajärjestelmät, biotalouden uudet mahdollisuudet
- Maakunnan matkailupalvelujen sisällöntuottaminen ja kansainvälistäminen
- Vähähiiliset ratkaisut, uusiutuvan energian tuotanto
- Järjestötoiminnan kehittäminen

3. SEURANNAN MITTARIT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

3.1. Määrälliset mittarit ja keskeiset toimintaympäristön muutokset

Maakuntastrategian määrällisiksi mittareiksi on valittu joukko indikaattoreita, joiden avulla on mahdollista luoda yleiskatsaus maakunnan kehityksen suuntaan ja huomioida strategian kaikki toimintalinjat. Indikaattoreille on asetettu tavoitearvo maakuntaohjelmakauden päättymiseen eli vuodelle 2017.

Määrälliset mittarit vuodelle 2017

KESKEISET SEURANTAINDIKAATTORIT (suluissa mainitaan uusimman tiedon ajan- kohta ja tietolähde)	Lähtötaso *	Tilanne 2015 tai uusin tie- to	Tavoite 2017 **
Muuttoliike ja väestö			
- Väkiluku vuoden lopulla ja väestön muutos, henkeä (Tilastokeskus, väestö- tilastot, tilanne 31.12.2012)	194 058	193 400 (31.12.2014)	196 000
- Nettomuutto maassamuuton osalta (osuus väestöstä)	-0,15 %	-0,37 %	0 %
- Nettomuutto maahanmuuton osalta (osuus väestöstä)	0,23 %	0,16 %	0,30 %
Kilpailukyky			
- Bruttokansantuote asukasta kohti, eu- roa, vuoden 2000 hinnoin (Tilastokes- kus, aluetilinpito, vuosi 2010)	21 364	22 184 (2012)	25 600
- Kasvuyritysten määrä (vuosina 2008– 2011)	26	20 (2010- 2013)	40
- Viennin osuus tuotannosta maakunnit- tain (Tulli, ulkomaankauppatilasto 2010)	9,6 %	uudempaa tietoa ei saa- tavilla	10,5 %
Työllisyys ja hyvinvointi			
- Työttömyysaste vuoden aikana, keski- määrin, % (Tilastokeskus, työvoimatut- kimus, vuosi 2012)	7,0 %	7,9 % (2014)	5,5 %
- Työllisyysaste vuoden aikana keskimää- rin, % (Tilastokeskus, työvoimatutki- mus, vuosi 2012)	69,3 %	70,9 % (2014)	72,0 %
- Nuorten osuus työttömistä (ml. lomau- tetut), % (TEM:n työnvälitystilasto, jou- luku 2012)	14,8 %	16,3 % (2014)	12,5 %

- Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista vuoden lopulla, %, mukaan lukien henkilökohtaisesti lomautetut (Etelä-Pohjanmaan ELY, joulukuu 2012, työnvälitystilasto)	14,8 %	16,2 % (2014)	13,0 %
- Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista eläkkeelle siirtyneistä vuoden aikana, % (Eläketurvakeskus, eläkkeelle siirtyneet alueittain 2012)	33,8 %	30,2 % (2014)	30,0 %
- Sairastavuusindeksi (Kela, vuosi 2012)	107,4	107,1 (2014)	107,4
Osaaminen			
- Peruskoulun jälkeistä tutkintoa vailla olevat 25–29 vuotiaista (Tilastokeskus, väestön koulutusrakennetilastot, 31.12.2012)	13,0 %	12,3 % (2013)	11,5 %
- Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 20–59-vuotiaista, % (Tilastokeskus, väestön koulutus rakenne, 31.12.2012)	30,3 %	30,7 % (2013)	33,0 %
- T&K-menot suhteessa BKT:hen, % (Tilastokeskus, tutkimus ja kehitys)	0,70 %	0,70 %	1,20 %
Elinympäristön laatu ja aluerakenne			
- Uusiutuvan energian määrä energiantuotannossa (metsäenergia, tuuli- ja vesivoima)	689,7 GWh		750 GWh
- Luonnonsuojelualueiden osuus maakunnan pinta-alasta	2,6 %		3,5 %
- Pintavesimuodostumien lukumäärä ekologisen tilan luokissa	ei luokiteltu 46 huono / välttävä 24 tyydyttävä 34 hyvä 15 erinomainen 3	16 40 52 53 3	ei luokiteltu 0 huono / välttävä 0 tyydyttävä 0 hyvä 119 erinomainen 3

* Sarakkeen luvut perustuvat Etelä-Pohjanmaan maakuntastrategian (maakuntasuunnitelma 2040 ja maakuntaohjelma 2014–2017) valmistelutyön aikana käytettävissä olleisiin tilastotietoihin.

** Sarakkeen luvut on määritelty Etelä-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014–2017 valmistelutyön aikana.

Väestö

Etelä-Pohjanmaalla asui vuoden 2014 lopulla 193 400 henkeä. Maakunnan väkiluku aleni 562 hengellä vuoden 2014 aikana, mikä merkitsi suurinta väestön vähentymistä vuoden 2001 jälkeen. Voidaan olettaa, että yhtenä tekijänä, joka on vaikuttanut heikentävästi Etelä-Pohjanmaan väestökehitykseen, on talouden taantuma ja epävarmuus, joka on jatkunut jo useita vuosia.

Tilastokeskus julkaisi 30.10.2015 uuden väestöennusteensa. Sen mukaan Etelä-Pohjanmaan asukasluku olisi vuoden 2017 lopulla 192 924 henkeä eli 476 henkeä (- 0,2 %) vähemmän kuin vuoden 2014 lopulla.

Vuoden 2015 aikana Suomeen on saapunut huomattava määrä turvapaikanhakijoita Lähi-idän alueelta. Maahanmuuttoviraston tietojen mukaan tammi-syyskuussa Suomeen on saapunut yhteensä noin 17 900 turvapaikanhakijaa. Tämän seurauksena Suomeen on perustettu lukuisia uusia vastaanottokeskuksia, häntämajoituspaikkoja sekä alaikäisten turvapaikanhakijoiden majoitukseen tarkoitettuja ryhmäkoteja. Aiemmin nämä yksiköt olivat valtion, kunnan tai Suomen Punaisen Ristin (SPR) ylläpitämiä, mutta akuutin tilanteen johdosta maahanmuuttovirasto on tehnyt sopimuksia myös yksityisten tahojen kanssa.

Sisäministeriö arvioi 14.10.2015, että Suomeen voisi saapua vuoden 2015 aikana 30 000 - 35 000 turvapaikanhakijaa. Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu näkyy myös Etelä-Pohjanmaalla: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus kartoittaa alueeltaan vastaanottokeskustoimintaan soveltuvia tiloja ja toimii yhteistyössä SPR:n Länsi-Suomen piirin kanssa.

Maakuntaan on perustettu syksyn kuluessa kolme vastaanottokeskusta. Kauhavan ja Seinäjoen vastaanottokeskusten ylläpitäjänä on SPR:n Länsi-Suomen piiri ja Lappajärven vastaanottokeskuksen toiminnasta vastaa Lomayhtymä Finland Oy. Kunnalla, joka tekee vuonna 2015 sopimuksen vastaanottaa vähintään 20 hengen ryhmän pakolaisia vuonna 2016, on mahdollisuus saada 20 000 euron kertakorvaus SYLVIA-hankkeen kautta.

Maahanmuuttovirasto vastaa turvapaikanhakijoiden vastaanoton toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta ja on se viranomainen, joka viime kädessä päättää vastaanottokeskuksen perustamisesta. Maahanmuuttoviraston mukaan vastaanoton paikkatarve on edelleen päivittäin 200 – 500 uutta paikkaa eli uusia vastaanottokeskuksia tullaan perustamaan vielä lisää.

Kuntien on pystyttävä osoittamaan vuokra-asunnot oleskeluluvan Suomessa saaneille turvapaikanhakijoille. Ongelmana on, että suurimmissa Etelä-Suomen kunnissa ei ole riittävästi tarjolla vuokra-asuntoja. On arvioitu, että kovin asuntojen kysyntäpiikki alkaisi vuoden 2016 toukokuun alkupuolella.

Koulutus ja TKI-toiminta

Etelä-Pohjanmaalla asui vuoden 2013 lopulla noin 107 300 henkeä, jotka olivat suorittaneet jonkin perusasteen jälkeisen tutkinnon. Tuolloin 66,8 prosenttia maakunnan 15 vuotta täyttäneistä asukkaista oli tutkinnon suorittaneita. Koko maassa vastaava osuus oli 69,4 prosenttia. Alle 60-vuotiaiden ikäryhmässä tutkinto- ja suorittaneiden osuudet ovat Etelä-Pohjanmaalla suurempia kuin sitä vanhempien, joten maakunnan ”koulutusvaje” aiheutuu näiden vanhempien ikäryhmien matalammasta koulutustasosta.

Viime vuosina on tehty huomattavia vähennyksiä ammatillisen ja ammattikorkeakoulutuksen opiskelijamääriin ja rahoitukseen. Näiden ja lähivuosina näköpiirissä olevien uusien vähennysten seurauksena on uhka, että osaamisen kehittäminen vaarantuu. Varsinkin taloustilanteessa, jossa työttömyys on kasvussa, tarvitaan entisen osaamisen päivittämistä ja uuden osaamisen hankkimista, jos olemassa oleva osaaminen ei vastaa työelämän vaatimuksia tai ei riitä yksityisen henkilön työllistymiseen. Myös tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan (TKI-toiminta) tehtävät leikkaukset aiheuttavat samankaltaisia seurauksia.

Nykyisessä työmarkkinatilanteessa, jossa työttömyys on kasvussa, erityisesti aikuiskoulutuksen merkitys kasvaa. On tärkeää, että työttömiksi joutuneet voivat mahdollisimman pian päivittää omaa osaamistaan ja

parantaa näin työllistymismahdollisuuksiaan. Oppilaitoksilta tämä edellyttää riittävää resursointia ennakointiin ja sitä, että oppilaitokset yhdessä pohtivat, millaista koulutusta ne alueella järjestävät.

Työmarkkinat

Etelä-Pohjanmaan työttömyysaste oli työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) työnvälitystilaston mukaan syyskuun lopulla 10,0 prosenttia ja koko maan 12,8 prosenttia. Maakunnassa oli tuolloin työttömiä työnhakijoita hieman alle 8 900 ja koko maassa noin 337 400 henkeä. Työttömyys on ollut viime vuosina kasvusuunnassa ja kansallisesti työvoiman kysyntä on ollut heikompaa kuin useimmissa ennusteissa kuluvalle vuodelle ennakoitiin vielä alkuvuonna. Tässä on taustalla ollut erityisesti palvelualojen työllisyyskehitys, joka on ollut ennakoitua heikompaa.

26.10.2015 julkaistussa TEM:n lyhyen aikavälin työmarkkinaennusteessa arvioitiin, että työvoiman kysyntä laskee edelleen kuluvana vuonna ja että vuonna 2016 työllisyyskasvu on vain marginaalista. Koko maan tasolla ennusteessa arvioidaan, että keskimääräinen työttömyysaste (Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen luvuin) nousisi kuluvana vuonna 9,5 prosenttiin ja vuonna 2016 9,7 prosenttiin. Työttömien työnhakijoiden määrä (TEM:n työnvälitystilaston mukaisena) nousisi kuluvana vuonna keskimäärin 355 000 henkilöön, eli suurimmilleen 2000-luvulla ja olisi vuonna 2016 vielä suurempi, eli 370 000 henkeä.

Teollisuudessa työllisyyden lasku olisi vuonna 2016 hitaampaa kuin vuoden 2015 aikana. Palvelualoilla työllisyys kasvaisi hieman vuonna 2016, mutta tältä osin ennusteeseen sisältyy normaalia enemmän epävarmuutta.

Ennusteen mukaan ikääntyneen työvoiman määrä kasvaisi, mutta nuoremmassa ikäluokassa tapahtuisi työvoiman määrän pientymistä. Pitkäaikaistyöttömien määrä kasvaisi ja sen voimakkaalle kasvulle ei ole näkyvissä hidastumista. Mielikuva pitkäaikaistyöttömyydestä heikosti koulutettuja ja ikääntyneitä koskevana ongelmana ei enää täysin pidä paikkaansa, vaan pitkäaikaistyöttömissä on entistä enemmän koulutettuja ja ns. parhaassa työiässä olevia. Etelä-Pohjanmaalla oli syyskuun lopulla 1 863 pitkäaikaistyötöntä, eli sellaista henkilöä, joiden työttömyys oli kestänyt yli vuoden. Heidän osuutensa kaikista työttömistä oli 21 prosenttia ja pitkäaikaistyöttömien määrä oli syyskuun lopulla 16 prosenttia suurempi kuin vuotta aiemmin.

Samaan aikaan kun työttömien työnhakijoiden määrä on kasvanut, myös avoimien työpaikkojen määrä on kasvanut ja niiden aukiolon kestot näyttävät pitkittyneen. Tämä viittaa työmarkkinoiden kohtaantongelmien vaikeutumiseen.

Syyskuussa 2015 julkaistun PK-yritysbarometrin mukaan pk-yritysten odotukset henkilökunnan määrän osalta Etelä-Pohjanmaalla ovat heikommät kuin maassa keskimäärin ja ne ovat heikentyneet keväästä. Voimakkaasti kasvuhakuisia oli vain viisi prosenttia vastanneista yrityksistä ja toimintansa lopettavia oli saman verran. Vientiä ulkomaille oli 18 prosentilla vastaajista. PK-yritykset arvioivat tuolloin kaikissa Etelä-Pohjanmaan seutukunnissa, että mahdollisuudet henkilöstön lisäämiseen ovat seuraavan 12 kuukauden aikana pikemmin negatiiviset kuin myönteiset.

Lokakuussa 2015 tehdyn ammattibarometrin (ELY-keskus) mukaan Etelä-Pohjanmaalla on pulaa eräiden sosiaali- ja terveysalan ammattien osaajista. Tällaisia ovat esim. hammaslääkärit, psykologit, sosiaalityön erityisasiantuntijat ja yleislääkärit. Vastaavasti ylitarjontaa (suurin työttömyyden uhka) on eräissä rakentamiseen liittyvissä ammattiryhmissä, esim. kirvesmiehet, rakennusalan työnjohtajat ja putkiasentajat.

Aluetalous

Kansainvälisen talouden uutiset ovat edelleen olleet ristiriitaisia. USA:n kasvu on melko vakaata, mutta Kiinassa kasvu on hieman hidastumassa, samoin kehittyvissä maissa. Euroopassa ja euroalueella on pientä kasvua, mutta kasvuerot maiden välillä ovat suuria. Venäjän talous supistuu yhä.

Useissa Euroopan maissa kasvu on kuitenkin suurelta osin kulutuskysynnän varassa – investointien taso on yhä melko matala. Niinpä Suomen voi odottaa saavan tukea muiden maiden kasvusta vasta viiveellä. Suomen kasvu on kuitenkin ennusteiden mukaan euromaiden heikoimpia. Ennustelaitokset ovat jälleen kerran heikentäneet aiempia BKT-ennusteitaan. Niin myös valtiovarainministeriö (VM), joka ennakoi syyskuussa BKT:n kasvun vuonna 2015 olevan vain 0,2 % ja vaatimatonta myös vuonna 2016 eli 1,3 %. Kasvu ei vielä riitä parantamaan työllisyyttä.

Kuluttajien luottamus omaan talouteensa seuraavan 12 kuukauden kuluttua oli Tilastokeskuksen kuluttaja-barometrin tietojen mukaan lokakuussa hyvin matalalla tasolla: vastaavalla tasolla oltiin viimeksi vuosina 1995 - 96, kun Suomen talous oli toipumassa 1990-luvun lamasta. Vähittäiskaupan ja kotimarkkinakehityksen osalta nämä kuluttajien näkemykset indikoivat vaikeita aikoja. Kuluttajien omaa taloutta 12 kuukauden kuluttua koskeva indikaattorin saldoluku oli lokakuussa + 2,5. Saldoluku kuvaa jonkun asian parantumista tai heikentymistä odottavien vastaajien prosentiosuoksien erotusta. Jos saldoluku on positiivinen, on asian parantumista odottavia enemmän kuin sen heikentymistä odottavia vastaajia.

Suomen yritysten luottamus talouteen on tällä hetkellä EU-maiden heikoimpia. Lokakuussa teollisuuden luottamusindikaattori sai arvon -6, kun pitkän ajan keskiarvo on +1. Tuotannon määrän arvioidaan kasvavan ainoastaan loivasti. Suomen teollisuuden luottamus oli syyskuussa tehdyn mittauksen mukaan EU-maiden kolmanneksi heikointa Kreikan ja Luxemburgin jälkeen.

Kunnat sopeuttivat talouttaan vuonna 2014. Tilastokeskuksen keräämien tilinpäätöstietojen mukaan vuonna 2014 kuntien yhteenlaskettujen toimintakulujen kasvu jatkoi hidastumistaan. Etelä-Pohjanmaalla kuntien toimintakulut nousivat vuonna 2014 1,1 prosenttia ja olivat asukasta kohti 6 896 euroa. Toimintakulujen vuosikasvu oli suhteellisesti pienin 2000-luvulla.

Kuntien keskimääräinen lainakanta (ilman konsernilainoja) oli vuoden 2014 lopulla 2 996 euroa asukasta kohti. Lainakannan kasvu hidastui edellisvuotisesta, ollen 9,5 prosenttia, kun se oli vuotta aiemmin 22,4 prosenttia. Kuntien verotulot olivat Etelä-Pohjanmaalla asukasta kohti 3 331 euroa, mikä merkitsi, että ne nousivat 5,7 prosenttia edellisvuotisesta tasosta.

Vuonna 2014 kuntien tilinpäätöksiin poikkeuksellisia vuosimuutoksia aiheuttivat ammattikorkeakoulujen sekä markkinoilla toimivien liikelaitoksen ja muiden yksiköiden yhtiöittämiset. Esimerkiksi kuntien yhteenlaskettu tilikauden tulos moninkertaistui edellisvuoteen verrattuna satunnaisiin eriin kirjattujen myyntivoittoa vuoksi. Lisäksi yhtiöittämiin liittyvät kirjaukset eivät olleet vuoden 2014 tiedoissa välttämättä yhteeneväisiä kuntien kesken yhtiöittämisten toteutustavoista ja ajankohdista riippuen. Yhtiöittäminen vaikuttaa merkittävästi kuntien talouteen. Kuntaliiton ennusteiden mukaan pitkällä aikavälillä yhtiöittäminen heikentää kuntataloutta.

Alijäämäkuntien määrä kasvaa Suomessa Perlacon Oy:n Kuntalehdelle tekemän laskelman mukaan vuoden 2014 noin 60:sta vuonna 2017 yli sataan ja on kahden vuoden kuluttua arviolta noin 120. Talouden suunnittelua haittaa tällä hetkellä epävarmuus hallitusohjelman vielä realisoitumattomista tavoitteista. Se, miten

vaikuttavat aikanaan esim. sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenneuudistus, normien purku ja kuntien velvoitteiden karsiminen, on tällä hetkellä avoinna.

Hyvinvointi

Etelä-Pohjanmaan väestö on Kelan sairastavuusindeksin mukaan sairastavampaa kuin Suomen väestö keskimäärin. Indeksissä otetaan huomioon kuolleiden osuus väestöstä, työkyvyttömyyseläkkeellä olevien 16–64-vuotiaiden osuus ja erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettujen osuus väestöstä. Jokaiselle Suomen kunnalle on laskettu Kelan rekisteritietojen avulla indeksiluku, joka kertoo, miten tervettä tai sairasta väestö on suhteessa koko maan keskiarvoon (= 100). Vuonna 2014 sairastavuusindeksi sai arvon 107,1 eli aleni hieman vuosiin 2012 ja 2013 verrattuna. Maakunta on siis lähestynyt koko maan keskiarvoa.

Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus (ATH) tarjoaa kunnille mahdollisuudet seurata väestönsä hyvinvointia ja terveyttä. Tutkimus on laajentunut valtakunnalliseksi vuonna 2012 ja siihen on osallistunut yli 100 000 suomalaista vuosina 2013 - 2015. Tutkimuksen mukaan Etelä-Pohjanmaan väestö oli maakunnista kaikkein tyytyväisimpiä ihmissuhteisiinsa ja koki itsensä toiseksi onnellisimmaksi maakunnittaisessa vertailussa. Myös elämänlaatu koettiin paremmaksi kuin Suomessa asuvat keskimäärin kokivat. Etelä-Pohjanmaan vastaajista kertoi osallistuvansa sosiaali- ja terveysalan järjestötoimintaan 20,5 prosenttia, mikä oli kaikista maakunnista korkein osuus.

Huonot liikenneyhteydet koettiin Etelä-Pohjanmaalla melko suurena ongelmana, sillä ATH-tutkimuksen vastaajista 34 prosenttia maakunnassa katsoi, että huonot julkiset liikenneyhteydet haittasivat ainakin jonkin verran. Osuus oli maakunnista toiseksi suurin Lapin jälkeen. Etelä-Pohjanmaan vastaajista 39 prosenttia kertoi lyövänsä laimin kotiasioitaan työnsä vuoksi. Tämä osuus oli maakuntien suurin. Väkivallan tai uhkailun kohteeksi kertoi joutuneensa vajaat 8 prosenttia, mikä oli maakunnista toiseksi vähiten.

Etelä-Pohjanmaan vastaajista oli käyttänyt viime 12 kuukauden aikana terveyskeskuslääkäripalveluita 54 prosenttia, mikä oli maakunnittaisessa vertailussa kolmanneksi korkein osuus. Kunnan palveluista katsoi saavansa riittämättömästi tietoa 20 prosenttia vastanneista, mikä oli kolmanneksi pienin maakunnittainen osuus.

3.2 Laadulliset mittarit

Vuosien 2014–2017 maakuntaohjelman toteutusta arvioidaan laadullisten mittareiden avulla. Mittarit pyrittiin valitsemaan niin, että ne kohdistuisivat joihinkin keskeisiin kehittämistavoitteisiin, kattaisivat mahdollisimman tasaisesti kaikki toimintalinjat sekä olisivat riittävän konkreettisia.

Alla on mittarikohtaisesti arvioitu, miten tavoitteiden saavuttamisessa on tai ei ole edistytty. Tämän pohjalta on myös arvioitu, mihin jatkossa tulisi panostaa tai mahdollisesti suunnata toimenpiteitä toisin. Arviot perustuvat maakuntastrategian teemoittaisten työryhmien työpajojen tuloksiin, asiantuntijalausuntoihin sekä toteutuneisiin kehittämistoimenpiteisiin.

Mittari: yritysten palvelutarjottimien rakentuminen	
+	Yritysten palvelutarjottimien kokoaminen on saatu alulle ja toimintaan kaikilla kolmella osalla (alkavat, kasvavat ja omistajaa vaihtavat). Erityisesti on panostettu kasvuyrittäjyyden toimintaympäristöön.
-	Palvelut ovat vielä osin hajallaan ja vakiintumattomia
->	Palvelutarjottimien ja -konseptien rakentaminen ja kehittäminen vaatii pitkäjänteisyyttä, jatkuvaa työtä ja riittävät resurssit.
->	Vielä tarvitaan lisää yksityisiä, markkinaehtoisia palveluja ja palveluverkostoja sekä julkisen ja yksityisen palvelun tiiviimpää yhteistyötä.
->	Palvelupaletti pitää kuvata tarkemmin ja brändätä, työnjako
->	Erityisesti huomio tulee kohdistaa yrityksiin, joilla perustamisesta tai omistajanvaihdoksesta on kulunut 2-3 vuotta.

Mittari: ruokajärjestelmäkokonaisuuden ja siihen liittyvien toimintaympäristöjen rakentuminen (tämän edistymistä esitellään tarkemmin kärkiteematarkastelussa)	
+	Alan yritykset ovat tehneet investointeja ja yhteistyötä on lisätty isojen kokonaisuuksien tarjoamiseksi.
+	Alan kehittäjätahot ovat yhdistämässä voimiaan ja hakevat synergiaa.
+	Yksi Luonnonvarakeskuksen strategisista toimipisteistä tulee sijoittamaan Seinäjoen yliopistokeskuksessa.

-	Raaka-ainetuotanto on Etelä-Pohjanmaalla vahvaa, mutta ketjun seuraaviin vaiheisiin ei synny pk-eikä start up -yrityksiä.
->	Biotalous laajasta kokonaisuudesta on vielä paremmin kirkastettava, mitä ovat Etelä-Pohjanmaan kärjet. Metsäbiotalous on myös otettava vahvemmin tarkasteluun.
->	Hyvät yhteistyöesimerkit tulisi nostaa paremmin esiin.
->	Osaamisen vientimahdollisuudet on hyödynnettävä paremmin.

Mittari: koulutusvienti ja toteutuneet koulutuskokonaisuudet	
+	Sekä toisen asteen koulutustoimijat että Seinäjoen ammattikorkeakoulu ovat tunnistaneet koulutusviennin mahdollisuudet.
+	Lämpöyrittäjyysosaamisen vienti, metsäalan kv. koulutus (Ruotsi, Itävalta, Unkari ja Viro)
+	Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on toteutettu joitakin onnistuneita koulutusviennin hankkeita mm. tekniikan, liiketalouden alalla ja terveysalalla.
+	Koulutusviennin kehittäminen on valittu yhdeksi ammattikorkeakoulun kehittämisen painopiste-alueista. Yhteisen koulutusviennin toimintamallin rakentaminen on käynnistetty vuonna 2015.
-	Koulutusvienti on toistaiseksi koostunut yksittäisistä, irrallisista hankkeista.
-	Koulutusvientiä rajoittaa tutkintoon johtavan koulutuksen myymistä estävä lainsäädäntö. Esteitä ollaan todennäköisesti poistamassa.
->	Osaamisen tuotteistaminen ja palvelumuotoilu, henkilökunnan kouluttaminen ja tukipalvelujen rakentaminen.
->	Digitaalisuuden mahdollisuuksien hyödyntäminen koulutusviennissä.
->	Oppilaitosten yhteistyön tiivistäminen ja syventäminen kansainvälistymisponnisteluiden tehostamiseksi.

Mittari: aikuiskoulutuksen ja monimuoto-opetuksen tarjonnan kehittyminen	
+	Ammatillisessa koulutuksessa raja-aita perustutkintokoulutuksen ja aikuiskoulutuksen väliltä on poistumassa
+	Eri koulutusmuotojen opiskelijoita on integroitu samoihin ryhmiin.

+	Koulutuksen monimuotoisuutta ja henkilökohtaistamista on pystytty lisäämään muun muassa digitalisaation kautta.
+	Nuorten oppisopimuskoulutusta on mahdollistettu muun muassa hanketoiminnan avulla.
-	Monimuotoistamisen ja digitalisaation tiellä on vielä paljon tehtävää.
-	Toimiva väylä ja motivaatio elinikäisen oppimisen todelliseen toteuttamiseen.
-	Nuorten oppisopimuskoulutuksissa kysyntä ja tarjonta eivät aina kohtaa
->	On vielä paljon lainsäädännöllisiä esteitä joustaville, erilaisia oppijoita tukeville toimintatavoille.
->	Moni- eli hybridiosaajien kouluttaminen eri tutkintojen osia yhdistämällä työelämän uusiin ammatteihin ja vanhojen ammattien nivelpinnoille.
->	Uuden teknologian ja oppimisympäristöjen vieläkin parempi hyödyntäminen. Teknologian kehityksen kulkassa pysyminen vaatii resursseja.
->	Opettajien pedagogista ja teknistä osaamista on vahvistettava, jotta uudet koulutusmuodot ja menetelmät pystytään ottamaan laajasti käyttöön.
->	Nuorten oppisopimuskoulutusta koskien tarvitaan asennemuutosta niin työpaikoilla kuin oppilaitoksissakin. Siihen voidaan vaikuttaa esimerkiksi paremmalla tiedottamisella ja opettajien työelämäjaksoilla.

Mittari: Maisteritason kansainvälisten koulutuskokonaisuuksien toteutuminen avaintoimialoilla

+	Kansainvälinen MBA-koulutus on käynnissä.
---	---

Mittari: sosiaali- ja terveystalouden toimintatapojen uudistaminen

+	Uusia toimintamalleja haetaan aktiivisesti muun muassa ikääntyvien asumis- ja muihin palveluihin.
+	TE-toimistojen, Kelan ja kuntien yhteinen työvoiman palvelukeskusten (=TYP) toimintamalli tulee käyttöön koko maassa.
+	Hoitokäytäntöjä on pyritty yhtenäistämään työstämällä maakunnallisia hoito-, kuntoutus- ja palveluketjuja. Paljon palveluita käyttävien sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisasiakkaiden hoitoa on

	kehitetty.
+	Julkisten ja yksityisten toimijoiden yhteistyönä on haettu ja ollaan ottamassa käyttöön uusia malleja.
-	Tähän mennessä uudistukset ovat olleet enimmäkseen pieniä, paikallisia ja keskittyneet yhden asian ympärille.
-	Uudistuksen etenemistä estää valtakunnallisten linjausten odottelu.
->	Itsehallintoalueiden muodostaminen ja käytännön toiminta vaikuttaa keskeisesti toimintatapojen uudistumiseen.
->	Digitalisaation mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntäminen.

Mittari: eri sektoreiden välisen yhteistyön toteutuminen hyvinvointipalvelujen tuotannossa	
+	Eri puolilla maakuntaa on luotu yhteistoiminnan malleja, joissa esimerkiksi nuorten parissa työskentelevät kehittävät toimintaa moniammatillisesti ja organisaatorajat ylittäen.
+	Hankeistuksen avulla luodaan kuntiin hyvinvointia edistäviä kulttuuripalveluita.
->	Kokonaisvaltaista asiakaslähtöisyyttä palvelujen järjestämisessä tarvitaan lisää siiloutuneen ajattelun sijaan.
->	Järjestötoimijoita pitäisi saada enemmän ja tasaveroisina kumppaneina mukaan moniammatilliseen yhteistyöhön.
->	Terveyttä edistävän liikunnan ja kulttuurin merkitys hyvinvoinnin ylläpitäjänä ja vahvistajana tunnustetaan, mutta asian valtavirtaistamiseksi on vielä tehtävää.

Mittari: maakunnan vetovoiman kasvaminen ja myönteisten mielikuvien vahvistuminen	
+	Positiiviset mielikuvat maakunnasta ovat lisääntyneet. Eteläpohjalainen osaaminen on näkynyt tiedotusvälineissä. Maakunnan tapahtumat ja matkailukohteet tunnetaan entistä laajemmin. Perhematkailun yhteismarkkinointikampanja on osaltaan edesauttanut tätä.
+	Seinäjoen seutu on menestynyt mm. kansallisissa yritysilmastoselvityksissä (esim. EK:n vuonna 2015 tekemän selvityksen mukaan Seinäjoen seutu Suomen houkuttelevin alue yritysten näkökulmasta)

-	Eteläpohjalaisuus brändinä jakaa mielipiteitä. Myös kielteisiä stereotypiat eteläpohjalaisuudesta vahvistuvat aika ajoin. Eteläpohjalaisuuden sisältö ei avaudu kansainvälisillä markkinoilla.
-	Nuoremman ikäluokan mielikuva maakunnan vetovoimasta ja pitovoimasta?
->	Avoimuutta, rohkeutta ja voimien yhdistämistä tarvitaan lisää.

Mittari: kaksoisraiteistuksen aloittaminen välillä Tampere–Seinäjoki	
+	Asia etenee pääratatyöryhmän toimesta. Etelä-Pohjanmaa ja Pirkanmaa ovat laatimassa esiselvitystä.
-	Saavutettavuutta uhkaavat supistustoimet Seinäjoen ja Vaasan sekä Seinäjoen ja Jyväskylän välisillä rataosuuksilla.
->	Edelleen on jatkettava asian esillä pitämistä ja yhteisen viestin välittämistä. Ruokamaakunta- ja puunkuljetusteemat pitää nostaa paremmin mukaan raideliikenteen kehittämiseen. TEN-T-verkoston kautta voidaan löytää perusteita ja rahoitusta kehittämiseksi.

Mittari: logistisen keskittymän (NLC Cargo, NLC Timber ja NLC Airport) suunnittelu ja rakentuminen	
+	Maanlunastustoimet keskittymän alueella ovat edenneet. Kehittämishankkeilla edistetään sisällöllistä suunnittelua. Itäväylä rakentuu ja parantaa Roveksen alueen kehittämisedellytyksiä.
-	Konkreettiset investointipäätökset puuttuvat vielä pääosin taloudellisen tilanteen takia. Koko maakunnan vetovoiman kannalta hanketta pitäisi saada eteenpäin.
-	Lentoliikenne Seinäjoen lentoasemalla on lakkautettu.
-	Raakapuuterminaalien sijaintipaikka ja toteutus on auki. Se ei toteudu aiemmin suunnitellulle alueelle Teräsmäkeen.
-	Suupohjan rata ja siihen liittyen Kaskisten satama ovat esillä maakuntien kaavoissa ja kunnostus- ja parannustoimenpide-esityksinä. Päätöksiä edistymisestä ei kuitenkaan ole.
->	Tarvitaan yhteistyötä hankkeen toteutumiseksi ja tehokasta markkinointia asian esillä pitämiseksi.

Mittari: energiatehokkuuteen ja vähähiilisyteen liittyvän koulutuksen, neuvonnan ja hanketoiminnan lisääntyminen	
+	Vähähiilisyys ja energiatehokkuus ovat paljon esillä.
+	Myös hanketoimintaa on saatu käyntiin mm. teollisuuden sivuvirtoihin ja energiansäästöön liittyen. Uusia suunnitelmia on olemassa neuvontapalveluiden käynnistämiseen maaseudun asukkaille ja yrityksille sekä mikro- ja pienyritysten energia-, resurssi- ja ympäristötehokkuuden edistämiseen.
-	Usein asian edistäminen jää vielä puheen tasolle.
-	Asenteet ja motivaatio energiatehokkuuteen vaihtelevat muun muassa kunnissa. Usein organisaatioilta puuttuu tietoa ja omia tavoitteita. Yksittäiset kansalaisetkaan eivät näe pitkän aikavälin säästöjä.
->	Valtavirtaistaminen

3.3 Kärkitekemojen 2015–2016 eteneminen

Toimeenpanosuunnitelmaan vuosiksi 2015–2016 nostetut kärkitekemat ovat kasvuyrittäjyyden edistäminen, älykkäiden järjestelmien käyttöönoton vauhdittaminen (ml. perinteisten toimialojen uudistaminen), maakunnan osaamis- ja innovaatiojärjestelmän kehittäminen, ruokajärjestelmät ja biotalouden uudet mahdollisuudet, maakunnan matkailupalvelujen sisällöntuottaminen ja kansainvälistäminen, vähähiiliset ratkaisut ja uusiutuvan energian tuotanto sekä järjestötoiminnan kehittäminen.

Kasvuyrittäjyyden edistäminen

Mikroyritysvaltaisessa maakunnassa kasvuyrittäjyyden edistäminen on nähty tarpeelliseksi säilyttää keskeisenä kärkiteemana jo usean vuoden ajan. Kasvuhakuisuus on tärkeä tavoite kaikissa yrityskokoluokissa, jotta uusia työpaikkoja kyetään luomaan. Yritysten kasvuhakuisuutta kartoitetaan säännöllisesti kaksi kertaa vuodessa ilmestyvässä PK-suhdannebarometrissa, jonka laativat Suomen Yrittäjät, Finnvera sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Viimeisimmän barometrin mukaan Etelä-Pohjanmaan alueella suurin ryhmä muodostuu asemansa säilyttämään pyrkivistä pk-yrityksistä (41 %), kun koko Suomessa vastaava osuus yrityksistä on 34 prosenttia. Kasvua mahdollisuuksien mukaan hakevia yrityksiä on Etelä-Pohjanmaalla 32 prosenttia, kun koko Suomessa yrityksistä noin 35 prosenttia tavoittelee kasvua.

SeAmk:ssa on 2000-luvun alusta lähtien tutkittu eteläpohjalaisten yritysten kasvua. Etelä-Pohjanmaalla kasvuyritysten osuus yrityskannasta on pienempi kuin maassa keskimäärin, vaikka maakunta onkin noussut valtakunnallisessa vertailussa. Tutkimukset vahvistavat käsitystä siitä, että eteläpohjalaiset yritykset kasvavat hitaasti mutta kannattavasti. Menestyminen niin liiketoiminnan laadullisen tuloksen kuin kehittymisen myötä on vahvin kasvua selittävä tekijä, ja vastaavasti taas aktiivinen ote yrityksen kehittämiseen ylipäänsä on yhteydessä menestykseen. Menestymiseen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. tiedolla johtaminen, hallitus- ja johtoryhmätyön aktiivisuus, ulkopuolisen konsultoinnin aktiivinen käyttö, strategiaan ja uusiin teknologioihin liittyvien palvelujen käyttö sekä korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten palvelujen käyttö.

Etelä-Pohjanmaan kasvuyrittäjyysohjelma laadittiin vuonna 2012. Eteneminen tapahtuu pienin askelin ja vaatii pitkäjänteistä työtä. Toimenpiteiden koordinoimiseksi, aktiivisen keskustelun herättäjäksi, eri toimijoiden välisen työnjaon täsmentämiseksi ja erilaisten kasvuyrittäjyyteen liittyvien toimien suunnittelemiseksi Etelä-Pohjanmaalla toimii kasvuyrittäjyysfoorumi, joka kokoontuu muutaman kerran vuodessa.

Vuonna 2015 kolmatta kertaa järjestetty Grow Up -kasvuyrityskilpailu on osa kasvuyrittäjyysfoorumin toimintaa. Tänä vuonna kilpailuun ilmoittautui 35 yritystä. Finalistit edustivat laaja-alaisesti erilaisia toimialoja. Yritykset olivat myös liikevaihdoltaan ja bisnesideansa kehittämisasteelta hyvin eri vaiheissa. Finalistit pääsivät asiantuntijoiden tehosparraukseen, ja kaikki osallistujat saivat eväitä oman bisneksensä edistämiseen. Uutena kokonaisuutena mukana oli pääomasijoittajayhteistyö. Kasvuyrityskilpailu on kolmantena toimintavuotenaan lyönyt itsensä läpi alueellisessa lehdistössä, ja sosiaalisen median kanavat ovat mahdollistaneet tunnettuuden lisäämisen. Kilpailu vahvistaa osaltaan kasvumotivaatiota herättelevää yrityskulttuuria.

Yksittäisenä mutta taustalla vaikuttavana toimenpiteenä kasvuyrittäjyyden edistämässä mainittakoon Kasvuyrittäjyyden aktivointihanke, jota suunniteltiin mm. kasvuyrittäjyysfoorumin kokoontumisissa ja jota toteuttaa Etelä-Pohjanmaan Yrittäjät ry yhteistyössä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa. Hankkeen rahoitus tulee Etelä-Pohjanmaan liiton kautta rakennerahasto-ohjelmasta. Eri toimijoiden palveluista

työstetään Grow Up -palvelutarjotin, konseptoidaan kasvuyrityskilpailusta Grow Up -prosessi, järjestetään teemaan liittyviä tilaisuuksia sekä pyritään motivoimaan kasvuyrittäjyyteen viestinnän keinoin.

Yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta omistajanvaihdosmarkkinoiden toimivuus on olennaista. Omistajavaihdos on myös mahdollisuus yrityksen kasvusysäykseen. Maakunnassa on toteutettu lukuisia omistajanvaihdoksen edistämiseen tähtäviä hankkeita vuodesta 1999 lähtien. Pitkäjänteisellä työllä omistajanvaihdospalvelusta on kehittynyt tehokas ja tuloksia tuottava toimintamalli.

Valtakunnallisesti kasvuyrityksille ja etenkin kansainvälistymiseen tähtäville yrityksille on kehitetty Team Finland -palvelumallia, joka liittyy valtionrahoitteisten palveluiden saatavuuden kehittämiseen. Palvelumallia on uudistettu vuonna 2015, ja tavoitteena on koota ”yhden luukun” periaatteen mukaisesti verkosto, jossa yritys pääsee mm. ELY-keskuksen, Finnveran, Finpron, Tekesin, Teollisuussijoituksen ja ulkoministeriön palveluiden piiriin. Yhtenä Team Finland -verkoston ongelmana on ollut sen huono tunnettuus varsinkin pienten yritysten keskuudessa, ja tähän haasteeseen uudella palvelukonseptilla pyritään vastaamaan.

Etelä-Pohjanmaalla ELY-keskuksen EAKR- ja kansallista yritysten kehittämisavustusta suunnataan erityisesti kasvuhakuisille ja kansainvälistyville sekä aloittamisvaiheessa oleville uusille kehittyviä toimialoja edustaville pk-yrityksille. Pääpaino on vientiä aloittavien ja toimintaansa uusille markkina-alueille laajentavien pk-yritysten kansainvälistymisvalmiuksien parantamiseen ja muuhun yritystoiminnan merkittävään kehittämiseen tähtäävissä hankkeissa.

SeAmk:n laatiman Etelä-Pohjanmaan yrittäjyyskatsauksen 2015 mukaan toimialoista kauppa, liikenne ja jakelu sekä teollisuus ovat menettäneet asemiaan kasvuyritysten suhteen, kun taas palvelualat ovat vahvistaneet asemiaan kasvuyritystoimialoina. Paikkakunnittain suhteessa yrityskantaan eniten kasvuyrityksiä on Kuortaneella, mutta kaiken kaikkiaan kasvuyritykset ovat jakautuneet tasaisesti koko maakuntaan. Kasvupotentiaali on suurinta jo kasvun alkuun päässeillä mikroyrityksillä eli sellaisilla yrityksillä, jotka ovat jo aiemmin ylittäneet kynnyksen työllistää useampia työntekijöitä.

Älykkäiden järjestelmien käyttöönnoton vauhdittaminen (ml. perinteisten toimialojen uudistaminen)

Teema koskettaa toimialoja hyvin laajasti. Erityisen keskeinen se on eteläpohjalaisissa teknologiateollisuuden yrityksissä, mutta digitalisaatio liittyy kiinteästi myös palvelualojen kehittämiseen. Etelä-Pohjanmaan näkökulmasta terveysteknologia on tärkeä kehittämissimerkki, joka on poikunut myös kansainvälistä yhteistyötä. Alan osaamista on erityisesti Etelä-Pohjanmaan Terveysteknologian kehittämiskeskuksella.

Kärkiteeman tavoitteena on kehittää yritysten kilpailukykyä ja tuotannon tehokkuutta digitaalisten suunnittelu- ja tuotantomenetelmien avulla sekä lisätä teollisuuden yhteistyötä koulutus-, tutkimus- ja innovaatio-toimijoiden kanssa. Tämän edistämiseksi muun muassa Seinäjoen Ammattikorkeakoulu on rakentanut systemaattisen kehittämistoimien jatkumon. Pohjana on konepajateollisuuden automaatio-osaaminen ja teollisen tuotannon simulointiosaaminen sekä niihin kytkeytyvä yrityslähtöinen tutkimustoiminta. Digitaalinen valmistus on ollut osa SeAMKin tekniikan opiskelijoiden opetussuunnitelmaa keväästä 2015 lähtien. Oppimisympäristöt ja välineet ovat myös yritysten käytössä. Esimerkki tästä on SeAMK Digital Factory, joka yhdistää suunnittelun, virtuaalisen valmistuksen ja todellisen valmistuksen tuoden kustannustehokkuutta perinteiseen prototyyppivalmistukseen verrattuna.

Nyt valikoimaan on lisätty yhteistyö yritysten kanssa teollisen internetin mahdollisuuksien tunnistamiseksi ja hyödyntämiseksi sekä teollisen internetin laboratorion rakentaminen oppilaitoksen ja yritysten käyttöön.

Kevään 2015 pk-yritysbarometrin mukaan eteläpohjalaiset yritykset käyttävät jonkin verran vähemmän digitaalisia työkaluja kuin maassa keskimäärin. Eniten käytettyjä työkaluja ovat kotisivut internetissä, sosiaalinen media, pilvipalvelut ja ostojen tekeminen verkossa. Verkkokaupan hyödyntäminen yrityksen myynnissä on Etelä-Pohjanmaalla yleisempää kuin maassa keskimäärin. Sen sijaan edistyneempiä työkaluja kuten teollista internetiä tai Big Dataa käytetään pk-yrityksissä hyvin vähän. Tilanne on sama sekä valtakunnallisesti että Etelä-Pohjanmaan alueella. Eteläpohjalaisten yritysten kohdalla halu ja valmiudet ottaa käyttöön digitalisaation tarjoamia mahdollisuuksia ovat alhaisemmat kuin valtakunnassa keskimäärin.

Myönteistä on kuitenkin suuntaus, että suuressa osassa julkisten rahoituslähteiden äärelle hakeutuneiden yritysten hankkeista painottuu jokin älykkäisiin järjestelmiin liittyvä teema. Palvelualan yritysten digitalisointikehitys on vielä vähäisempää verrattuna tuotannollisiin yrityksiin, mutta askeleita kehityksen vauhdittamiseksi ollaan ottamassa. Digitalisaation polulla etenemiseksi yritykset tarvitsevat hyvin räätälöityjä ja kehitysvaiheesta riippuvia toimenpiteitä.

Maakunnan osaamis- ja innovaatiojärjestelmän kehittäminen

Pitkän tähtäimen tavoitteissa maakunnan koulutusjärjestelmää määrittävät vetovoimaisuus, tarvelähtöisyys, uuden luominen ja kansainvälinen kiinnostavuus. Kytkeytyminen maakunnan työ- ja elinkeinorakenteeseen on keskeistä. Tarkoitus on, että tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnassa saavutetaan valituilla aloilla valtakunnallisesti ja kansainvälisesti tunnustettu ja näkyvä taso.

Tavoitteiden saavuttamiseksi täytyy tiivistää osaamis- ja innovaatiojärjestelmän toimijoiden välistä verkostomaista yhteistyötä ja selkeyttää työnjakoa. Etelä-Pohjanmaan korkeakoulustrategiassa 2020 pyritään kirkastamaan erityisesti korkeakoulujen työtä elinkeinon ja palvelujen kehittämisessä. Tavoitteeksi on otettu tutkimuksen ja innovaatioketjun katkeamattomuudesta huolehtiminen.

Tutkimuksen ja koulutuksen yhteistyöryhmien toiminnan kehittämistä ja työn selkeyttämistä on jatkettu. Osaamisen painoaloilla toimii neljä koordinoivaa asiantuntijaryhmää. Korkeakoulukonsortion tiivis johtoryhmäyhteistyö jatkuu ja sidosryhmät ovat mukana toiminnallisesti entistä pidemmälle suunnitellussa korkeakoulupolitiikan yhteistyöryhmässä. Maakunnallista tahtoa ja aktiivisuutta vaalitaan korkeakoulufoorumin uudistetulla toiminnalla.

Jotta maakunnan tutkimus-, koulutus- ja innovaatiojärjestelmän kehittämisen tavoitteet korkeasta laadusta, työelämälähtöisyydestä ja kansainvälisyydestä voidaan saavuttaa, on muodostettava visio siitä, millainen järjestelmän tulevaisuudessa pitäisi olla. Korkeakoulustrategian mukaan työelämävuorovaikutukseen panostetaan systemaattisesti. Käytännössä mukaan yhteistyöhön ovat tulleet myös perustutkintoa suorittavat opiskelijat, esimerkkinä yhteistyö Helsingin yliopiston eläinlääketieteellisen tiedekunnan kanssa. Monimuotoistuva yhteistyö ei kuitenkaan olisi mahdollista ilman organisatorista perustaa tutkimuksessa ja koulutuksessa.

Vuonna 2015 on perustettu maakunnallinen Excellence Forum, joka johtaa ja koordinoi kv-hankerahoitusosaamisen vahvistumista Etelä-Pohjanmaalla. Forumissa on valmisteilla yhteistyösopimus,

joka tähtää uudenlaiseen yhteistyökulttuuriin kansainvälisten hankkeiden valmistelussa. Etelä-Pohjanmaan liitto ja Seamk toteuttivat kv-hankeosaajakoulutuksen keväällä 2015.

Maakunnan tutkimuskapasiteetin täysimittaista hyödyntämistä liiketoiminnan kasvun ja kehityksen tueksi on edelleen terävöitetty. Epanet-tutkimusverkoston toimintaperiaatteena on muodostaa korkeatasoisia tutkimusryhmiä Etelä-Pohjanmaan tarvitsemille aloille. Jokaista ryhmää johtaa tutkimusprofessori, joka kokoaa ympärilleen erillisrahoituksella tutkimusryhmän. Vuonna 2014 näiden Epanet-tutkimusryhmien työn T&K-volyymi (euroina) oli suurimmillaan koskaan historiansa aikana. Vuonna 2014 Epanet-kokonaisuuden rahoitus oli 4 939 582 €, josta koordinaatioon käytettiin 262 933 €, professuurihankkeisiin 1 697 349 € ja professuurien synnyttämiin tutkimushankkeisiin 3 242 233 €. Rahoituksesta 36 prosenttia oli peräisin Etelä-Pohjanmaalta, 46 prosenttia valtakunnallisista lähteistä, 6 prosenttia kansainvälisistä lähteistä ja 12 prosenttia apurahoista. Yritysyhteistyössä tehtiin myös innostavia läpimurtoja, tästä esimerkkinä teknologisesti aivan uudenlaisten tuotteiden kehittäminen yhteistyössä Skaala-konsernin kanssa. Agrobio-talouden yritysten kanssa on käynnistetty uudenlaista, innovaatioihin tähtäävää, yhteistyötä AB Seinäjoki -hankkeessa. Yhteistyön organisatoriset resurssit kasvoivat, kun suunnitteilla olevaan hankkeen II vaiheeseen tulee mukaan myös Luonnonvarakeskus.

Elinkeinoelämän koulutus-, tutkimus- ja kehittämistarpeisiin eri puolilla maakuntaa on pyrittävä vastaamaan ja siten kehittämään yritysten kilpailukykyä koko Etelä-Pohjanmaalla. Yliopistokeskus kerää systemaattisesti sidosryhmien ja yritysten palautetta toiminnastaan ja uudelleen suuntaamisen tarpeista. Muun muassa liiketaloustieteen ja erityisesti konseptijohtamisen professuuri on päivitetty fokuoitumaan puura-kentämiseen ja näin vastaamaan paremmin elinkeinoelämän kysyntää. Rakentaminen on maakunnan vahvoja osaamisalueita. Seinäjoen Ammattikorkeakoulu on jalkautunut maakuntakorkeakoulutoiminnan kautta koko maakuntaan toimipisteinään Alajärvi, Alavus, Kauhajoki, Kauhava, Kurikka ja Ähtäri. Yliopistokeskus tekee tiivistä yhteistyötä maakuntakorkeakoulun kanssa. Yhteistyössä on tuettu tutkijahotellin laajentumista maakuntaan sekä matalan kynnyksen yritysyhteistyötä järjestämällä Osaamisen aamupalat -tilaisuuksia.

Ammatillisen koulutuksen reformi on tuomassa mittavat muutokset toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen toteutustavat ja menetelmät ovat uudistumassa ja monipuolistumassa. Lähtökohtana ovat sekä opiskelijan omat että työelämän muuttuvat ja erilaistuvat tarpeet. Koulutustoimintaa ohjaa osaamisperusteisuus. Esimerkiksi eri tutkintojen osien suorittaminen ja osaamista vahvistavat toimintatavat, kuten työssäoppiminen, aiemmin opitun tunnistaminen ja tunnustaminen, kansainväliset opinnot, mahdollistavat työelämän uusien ammattien vaatimien moniosaajien kouluttamisen.

Ruokajärjestelmät, biotalouden uudet mahdollisuudet

Keskeiseksi kärkiteemaksi ja elinkeinoelämän painopistealueeksi on valittu ruokajärjestelmäkokonaisuus ja sitä kautta biotalouden uusien mahdollisuuksien hyödyntäminen. Tavoitteena on ollut turvata elintarviketieteen toimintaedellytykset ja edistää kehittämistä ja uusia innovaatioita. Maakunnassa on nähty, että tämän tavoitteen saavuttamiseksi tulee hakea monipuolisia kumppanuuksia, vahvistaa alan koulutus- ja tutkimustoimintaa, edistää alan yritysten vientiä ja kansainvälistymistä sekä uusien tuote- ja palveluinnovaatioiden syntymistä ja kaupallistamista. Pitää myös vahvistaa eteläpohjalaista ruokajärjestelmäosaamisen innovaatiokeskittymää, sen statusta ja tunnettuutta kansallisesti ja kansainvälisesti.

Alkutuotannossa trendinä on jatkunut tilakoon kasvu ja aktiivitulojen lukumäärän väheneminen. Toimintaympäristön haasteellisuudesta huolimatta maatalojen investoinnit kehittyivät vuonna 2014 kohtuullisesti, sillä Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus myönsi vuonna 2014 maatalouden investointeihin avustuksina ja korkotukilainoina rahoitusta yhteensä 49,5 miljoonaa euroa. Investointeihin myönnetyn rahoituksen osuus on ollut kasvava vuodesta 2011 lähtien. Maatalojen sukupolvenvaihdoksia tuettiin vuonna 2014 ennätysmäärä. Etelä-Pohjanmaalla uskotaan maidontuotantoon. Vuonna 2014 tuettiin yli 20 lypsykarjanavettainvestointia. Naudanlihantuotannon jatkuvuutta on turvattu tukemalla 16 lihakarjanavetan rakentamista. Sikatalouden heikko kannattavuus näkyy tuettujen investointien määrässä. Vuosi 2015 on tuonut muutoksia myös maatalojen investointitukirahoitukseen. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2014–2020 tukien haut alkoivat vaiheittain kesän aikana. Päätöksenteon käynnistyminen on kangerrellut.

Elintarviketeollisuudessa suuryritysten tekemät alueelliset investoinnit ovat pitäneet yllä positiivista pohjavirettä. Myös pk-yritykset, kuten esimerkiksi Domretor Oy ja Juustoportti Oy, ovat laajentaneet tuotantonsa ja rekrytoineet uutta työvoimaa. TEM:n ja ELY-keskusten Alueelliset kehitysnäkymät -raportissa todetaan, että alan kehitysnäkymät ovat kohtuullisen myönteiset, mutta haasteina ovat kiristynyt kansainvälinen kilpailu ja yhä nopeammin muuttuviin kulutustottumuksiin ja trendeihin vastaaminen. Myös Venäjän tilanne ja pakotepolitiikka ovat tuoneet vaikeuksia elintarvikesektorille. Yhtenä haasteena onkin uusien markkina-alueiden kartoittaminen.

Elintarvikealaan liittyvä kone- ja laitevalmistus on liikevaihdollisesti sekä työn tuottavuuden näkökulmasta merkittävä ala. Liikevaiholla mitattuna 12 prosenttia elintarvikealan koneenrakennuksesta on sijoittunut Etelä-Pohjanmaalle, minkä lisäksi maakunnan agroteknologiayritykset muodostavat 14 prosenttia alan kansallisesta yritys-kannasta. Agroteknologian yrityskeskittymä sijaitsee Kauhavalla ja lähialueilla. Agroteknologiateemaan liittyen Etelä-Pohjanmaalla on toteutettu mm. Agro Living Lab -hanke maaseutuohjelman rahoituksella. Siinä hyödynnettiin maa- ja metsätaloustekniikan ja loppukäyttäjien välistä vuorovaikutusta tuotekehityksessä ja innovoinnissa, ja käyttäjäverkostossa on ollut lähes 200 maatilayrittäjää. Agroteknologiaan liittyen käynnissä on edelleen Epanet-professuurihanke Agro- ja konepajatekniikan sekä paikallisen energiantuotannon ja energiatehokkaan rakentamisen sulautetut järjestelmät (AKES). Professuurin tuloksena on syntynyt useita jatkohankkeita, joissa on mukana useita eteläpohjalaisia pk-yrityksiä. Hankkeiden sisällöt ovat liittyneet mm. elintarvikelogistiikkaan ja kylmäkuljetuksiin sekä energiatehokkuuteen.

Seinäjoki-vetoinen "Ruokajärjestelmien kestävä ja tehokkaat ratkaisut" suunnitelma on osa Innovatiiviset kaupungit (INKA)-ohjelman biotaloustemaa. INKA-ohjelman koordinaattorirahoitus loppuu vuonna 2016, mutta työ ruokajärjestelmäkeskittymän rakentamiseksi jatkuu edelleen. Tavoitteena on erityisesti kiihdyttää innovaatioiden käytäntöön vientiä, avata markkinoita innovatiivisille ratkaisuille, joilla yritykset pyrkivät kansainvälisille markkinoille, sekä luoda osaamis pohjaisia uusia yrityksiä ja vetovoimaisia innovaatiokeskitymiä. Tällä hetkellä käynnissä on kymmeniä ruokajärjestelmiin liittyviä kehittämissuunnitelmia (kts. <http://www.greencreativegarden.fi/hankesalkku>).

Strategisesti merkittävä hanke (mkr, EAKR-jatkoa ehdotettu) on AB Seinäjoki -innovaatioyhteisön kehittäminen. Pää tavoitteena on kehittää AB Seinäjoen toimintaa yritysrajojen, kansainvälisyyden ja yhteiskonseptin osalta. Hanke tavoittelee konkreettista yhteistyötä yritysten kanssa ja innovaatioiden syntymistä alalle. Hankkeessa ovat mukana Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Seinäjoen yliopistokeskus/Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, INTO Seinäjoki Oy ja Luonnonvarakeskus. Osittain AB Seinäjoen toiminnan vakuuttamana Luonnonvarakeskus on päättänyt kehittää Seinäjokea strategisena toimipaikkana. Tämä on

Etelä-Pohjanmaan kannalta merkittävä päätös ja tunnustus siitä aloitteellisuudesta ja yhteistyöstä, jota maakunnassa on tehty agrobiotalouden edistämiseksi ja voimien kokoamiseksi.

Etelä-Pohjanmaalta on hakeuduttu elintarvikealaan ja ruokajärjestelmiin liittyvien verkostojen kuten Food Safety Management Finland ja Agrotechnology from Finland vetäjiksi. Kansainvälisistä verkostoista mainitakoon ERIAFF (European Regions for Innovation in Agriculture, Food and Forestry). ERIAFF-verkostokumppanuuden kautta koordinoidaan esimerkiksi partnerihakuja avautuviin Horisontti-ohjelman hakuihin. ERIAFF-verkoston konferenssi järjestettiin Seinäjoella kesäkuussa 2014.

Epanet-tutkimusverkostossa on otettu raaka-aineiden käytön ja ruokajärjestelmien prosessien sekä elintarviketurvallisuuden ohella tutkimuskohteeksi myös ruuan kulutus eri näkökulmista. Käyttökokemukseen vaikuttavat varsinaisten tuote- ja palveluominaisuuksien lisäksi elämyksellisyys ja hyvinvointivaikutukset. Vuonna 2015 käynnistyneillä Tekes-hankkeilla tutkitaan esimerkiksi rakennetun ympäristön ja äänimaisen vaikutuksia ruokavalintoihin.

Elintarvikealan koulutukseen liittyvinä avauksina vuosilta 2014–2015 voidaan mainita mm. FOODnet EP -hanke, jossa tavoitteena on turvata liha- ja valmisruoka-alalle strategisesti tärkeä korkeakoulutus Etelä-Pohjanmaalla. Hankkeessa selvitetään myös liha- ja valmisruoka-alan kansainvälisen koulutusviennin mahdollisuuksia. Toisena esimerkkinä koulutukseen liittyvistä merkittävistä hankkeista on Suupohjan ammatti-instituutin Kauhajoen opetusmaatilalle rakentama uusi robottinavetta. Biokaasulaitos on suunnitteilla.

Maakunnan matkailupalvelujen sisällöntuottaminen ja kansainvälistäminen

Kärkiteeman sisältö pohjautuu Etelä-Pohjanmaan matkailustrategiaan ja toimenpidesuunnitelmaan vuosille 2013–2017. Strategiassa painotetaan maakunnan matkailukeskittymien edelleen kehittämistä ja vetovoiman hyödyntämistä. Keskitymien lisäksi pääteemoina ovat maaseutu-, hyvinvointi- ja tapahtumamatkailu. Läpileikkaaviksi teemoiksi on valittu eteläpohjalainen kulttuuri ja ruoka.

Vuosien 2015–2016 toimeenpanosuunnitelmaan toimenpiteiksi kirjattiin lisäpalvelujen tuotteistamiskeinojen etsiminen ja markkinointi- ja karttamateriaalin tuottaminen. Matkailualan kansainvälistymisvalmiuksien nosto nähtiin tarpeelliseksi. Maakunnan matkailualan tunnettuus vaatii edelleen kehittämistä ja parempaa näkyvyyttä sähköisissä markkinointikanavissa ja sosiaalisessa mediassa. Koordinoidun ja johdonmukaisen kehittämistyön jatkuvuuden varmistaminen nähtiin myös tarpeelliseksi.

Toimenpiteitä on toteutettu pääosin kehittämishankkeiden osana. Tuotteistustyö on aloitettu Visit Finlandin ja kansallisten katto-ohjelmien mukaisesti kulttuurimatkailu -teemasta (CF-Culture Finland ohjelma) ja sitä on tarkoitus jatkaa ja laajentaa myös muihin kansallisen katto-ohjelman ja maakunnallisen matkailustrategian teemoihin (aktiviteetit ja luonto - OF, hyvinvointi - FinRelax, Ruokamatkailu). Maakunnallinen hanke toimii koordinaattorina ja seudullisten hankkeiden tukena/promoottorina kansallisten katto-ohjelmien tuoteiteemojen pohjalta alueellisessa tuotteistustyössä.

Matkailuyritysten sähköisen osaamisen kehittämiseen ja näkyvyyden parantamiseen on panostettu tiedottamalla ja kouluttamalla sekä työpajatyöskentelyn avulla. Alueen matkailuyritysten ja palveluntarjoajien määrä globaaleissa markkinointi- ja myyntikanavissa (booking.com, Tripadvisor) on lisääntynyt. Maakunnallisesti merkittävät patikkareitit on kartoitettu, luokiteltu ja tuotteistettu. Neljällä kielellä laaditut tuotekortit ovat matkailijoiden saatavilla yhteismarkkinointisivustolla visitpohjanmaa.fi.

Maakunnallisen matkailun kansainvälistymisen toimintasuunnitelman on tarkoitus valmistua vuoden 2015 loppuun mennessä. Sen avulla matkailuyritysten, kulttuuri- ja käyntikohteiden sekä aktiviteettien kansainvälistymistä pyritään edistämään. Yksittäiset yritykset ovat pilotoineet Ruotsin markkinointia kesällä 2015. Maakunnan kärkiyritykset ovat suunnitelleet vuodelle 2016 yhteisten markkinointitoimenpiteiden suuntaamista myös Ruotsin lähimarkkina-alueelle (esim. Västerbotten). Painopiste strategianmukaisista markkina-alueista tullaan siirtämään venäläismatkailijoista ruotsalaisiin, venäläismatkailun romahdettua koko maassa ruplan huonon kurssin sekä Ukrainan kriisin seurauksena.

Vähähiiliset ratkaisut, uusiutuvan energian tuotanto

Etelä-Pohjanmaalla uusiutuvien lähteiden osuus energian tuotannossa on vielä vähäinen, vaikka biomassossa ja tuulienergiassa nähdäänkin merkittävää energiapotentiaalia. Maakunnan tulisi kyetä lisäämään energiaomavaraisuutta ja energiatehokkuutta sekä vähentämään kasvihuonepäästöjä. Keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet on kirjattu maakunnalliseen, vuosien 2014–2020 energia- ja ilmastostrategiaan.

Tällä hetkellä uusiutuvan energian käyttö jakautuu pelkkään lämmöntuotantoon sekä yhdistettyyn lämmön- ja sähköntuotantoon (CHP). CHP-tuotannon kannattavuus on viime vuosina heilahdellut merkittävästi. Sähköntuotantotuen muutos, edullinen kivihili ja alhainen sähkön hinta ovat jarruttaneet puuta ja turvetta polttoaineena käyttävien sähköä tuottavien laitosten käyttöastetta, mikä näkyy suoraan metsäenergian käyttömäärissä maakunnassa. Oman maakunnan ja lähialueiden lämmöntuotantolaitosten ja CHP-laitosten metsäenergian käyttökapasiteetti mahdollistaa metsäenergiapotentiaalimme lähes täysimittaisen hyödyntämisen. CHP-tuotannon osuus metsäenergian käytöstä on noin kolmannes, siksi CHP-tuotannon kannattavuus on merkittävässä roolissa alueemme metsäenergian hyödyntämisessä.

Etelä-Pohjanmaalle on viime vuosina rakennettu suuria, pelkästään lämpöä tuottavia laitoksia, jotka käyttävät metsäenergiaa runsaasti. Esimerkkinä mainittakoon Kauhavan Kaukolämpö Oy:n lämpölaite Ylihärmän keskustaa-ajamassa ja Pohjanmaan Biolämpö Oy:n investoima laite Alavuden Puunjalostustehtaan alueelle. Kotitalouksien, lämpöyrittäjien, maatalojen ja kaukolämpölaitosten käyttämä metsäenergia on viime vuosina lisääntynyt ja luo alueen puun polttokäytölle peruskuorman, joka ei ole herkkä suhdanteille ja tukijärjestelmille.

Metsähakkeen logistiikan ja huoltovarmuuden parantamiseksi on tuotettu energiaterminaaliselvitys. Joitakin kohteita selvityksestä tullaan todennäköisesti ottamaan mukaan maakuntakaavaan. Etelä-Pohjanmaalle on syntynyt 2010-luvulla muutamia puuterminaaleja, joiden kautta kierrätetään suurten laitosten energiapuuvirrat. Terminaalit turvaavat lämpölaitosten hakkeen häiriöttömän saannin ympäri vuoden. Terminaalien tarve tulee jatkossa kasvamaan ainespuun osalta johtuen Äänekoskelle valmistuvan biotuotetehtaan tarpeesta. Alueelle tarvitaan sekä uusia rautatie- että autokuljetusterminaaleja.

Etelä-Pohjanmaan energia- ja ilmastostrategian mukaisesti hajautetun bioenergian tuotantoa ja käyttöä tulee maakunnassa lisätä. Lisäystavoite koskee myös muita uusiutuvia energianlähteitä. Näkyvimmit käynnissä olevat toimenpiteet tavoitteen toteutumisen edistämiseksi liittyvät tuulivoimaan. Tuulivoiman tuotanto etenee siten, että vuonna 2016 saataneen toimintaan Ilmajoen Santavuoren 16 voimalan puisto ja muitakin pienempiä voimaloita ja puistoja on rakentumassa.

Valmistumassa on myös Levon instituutin laatima selvitys mahdollisuuksista toteuttaa suuren mittakaavan bioenergialaitoksia Etelä-Pohjanmaalla. Sen tuloksena etenkin peltobiomassojen, kuten oljen, käyttö bio-

energian tuotantoon olisi hyvinkin mahdollista. Investointien käytännön toteutumisen edistämiseksi tarvitaan konkreettisempia toimenpiteitä, muun muassa maakunnan energiapotentiaalin markkinointia ja kiinnostuneiden investoijien ja laitosten toteuttajien hakemista.

Hiilineutraalin toimintatavan laajaan juurtumisen edistämiseksi on käynnissä tai suunnitteilla toimenpiteitä. Muun muassa teollisuuden sivuvirtojen hyödyntämiseksi ja jätteeksi päätyvän materiaalin vähentämiseksi on käynnistetty hankkeita. Maakunnan pienille yrityksille ja asukkaille kohdentuvia tiedotus- ja aktivointitoimia on vireillä. Suomen metsäkeskuksen ja Sedu aikuiskoulutuksen Hecso-hanke edistää Etelä-Pohjanmaalle syntyneen lämpörittäjyyden osaamiskeskittymän kansainvälistymistä ja mahdollistaa tietotaidon viemistä lämpörittäjyydestä maamme rajojen ulkopuolelle tukien alueen osaavaa laitevalmistusta.

Pohjalaisten kuntien omistama Lakea Oy on kehittänyt puukerrostalorakentamisen ratkaisuja ja on nykyisin puukerrostalorakentamisen valtakunnallinen edelläkävijä ja kärkiyritys Suomessa. Seinäjoen asuntomessuilla 2016 puuteema tulee olemaan vahvasti mukana, mm. puukerrostalot, hirsirakentaminen, pohjalainen puusepäntaito sisustamisessa ja kalustamisessa sekä rakenteilla oleva kansainvälisen SD Review 2015 -arkkitehtuuripalkinnon voittanut luontotorni nimeltä Periskooppi Kyrkösjärven rantaan.

Puurakentamisen osaamisen ja yritystoiminnan vahvistamiseksi ollaan perustamassa puurakentamisen liiketoimintaprofessuuria osaksi Epanet-verkostoa. Rahoituksen hankinta on parhaillaan käynnissä, muun muassa Suomen metsäsäätiö toteuttaa kohdennetun keräyksen professuurin hyväksi. Tarkoituksena on tutkia ja kehittää ison mittakaavan puurakentamisen liiketoimintamalleja. Professoreuri tulisi sijoittumaan Vaasan yliopistoon toimialueenaan Etelä-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa ja Pohjanmaa.

Järjestötoiminnan kehittäminen

Maakuntastrategian valmisteluvaiheessa järjestökenttä nosti esiin tarpeen kehittää toimintaansa ja hakea sille jatkuvuutta yhteistyön kautta. Huolimatta järjestötoiminnan monialaisuudesta monet ongelmat ja kehittämistarpeet ovat yhteisiä. Järjestöille avautuu myös uusia mahdollisuuksia vaikkapa palvelurakenteen uudistusten myötä. Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelmaan kirjattiin ensi vaiheen toimenpiteeksi laatia yhteinen maakunnallinen järjestöstrategia, jossa voitaisiin konkretisoida yhteiset tavoitteet.

Järjestöstrategian työstöä varten koottiin monialainen valmisteluryhmä, jossa on edustettuina muun muassa sosiaali- ja terveysalan ja liikunta-alan järjestöjä, kylätoimijoita, Nuorisoseura, Martat, Kulttuurialan järjestöjä. Valmisteluryhmä hankkeisti strategian laatimisen. Pohjanmaan liikunta ja urheilu ry lähti vetämään strategian laadintaprosessia ja työhön saatiin resurssiksi maakunnan kehittämisrahaa. Etelä-Pohjanmaan järjestöstrategia, Yhteistä todellisuutta rakentamassa, valmistui kesällä 2015 ja nyt toimeenpanon ensimmäiset vaiheet vastuutahoineen on päätetty. Järjestötalo tulee vastaamaan toimenpiteistä järjestöjen välisten ja sidosryhmiin suuntautuvien kumppanuuksien edistämiseksi. Pohjanmaan Liikunta ja Urheilu ry toteuttaa koulutustoimia, joissa asiantuntijoita hyödynnetään yli järjestörajojen. Lisäksi on tarkoitus kehittää järjestöjen käyttöön rekrytointityökalu, jonka avulla varmistetaan toiminnassa mukana olevien jaksaminen ja uusien toimijoiden mukaan saaminen. Etelä-Pohjanmaan nuorisoseura on käynnistämässä tähän liittyvää hanketta.

Valmisteluryhmä tulee jatkamaan työtään seurantaryhmänä. Ryhmän vetovastuu on Soste ry:n alueellisella toimijalla.

4. HANKETOIMINTA MAAKUNTAOHJELMAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAJANA

4.1 Hankeseuranta maakunnan rahoitusohjelmissa

Yhden maakuntaohjelman keskeisen toteutusresurssin muodostavat EU-osarahoitteiset ohjelmat. Vuosina 2014–2015 on eletty ohjelmakausien taitevaihetta, kun vanhan kauden 2007–2013 hankkeita on ollut vielä runsaasti käynnissä, ja uuden ohjelmakauden 2014–2020 rakennerahastohankkeiden (EAKR, ESR) päätöksenteko on käynnistynyt. Sen sijaan maaseudun kehittämisohjelman kuluva ohjelmakauden rahoituspäätöksiä ei vielä syksyyn 2015 mennessä ollut päästy tekemään.

EU-ohjelmärahoitus ohjelmakaudella 2014–2020 Etelä-Pohjanmaalla yhteensä, milj. €:
(sisältää ohjelmat, joissa rahoitus kiintiöity maakunnittain)

Ohjelma/rahasto	EU+valtio	Kunta, muu julkinen	Julkinen rahoitus yht.
Rakennerahasto-ohjelma, EAKR	24,4	3,5	27,9
Rakennerahasto-ohjelma, ESR	12,7	1,8	14,5
Maaseutuohjelman hanke- ja yritystuet, ELY-keskus	57,2	1,4	58,6
Maaseutuohjelman hanke- ja yritystuet, Leader-ryhmät	23,8	5,9	29,7
Yhteensä	118,1	12,6	130,7

Näiden ohella on olemassa jonkin verran kansallista maakunnittain kiintiöityä rahoitusta hanke- ja yritystukiin. Tällaista rahoitusta on ollut esimerkiksi maakuntien liittojen kautta myönnettävä maakunnan kehittämisraha (mkr).

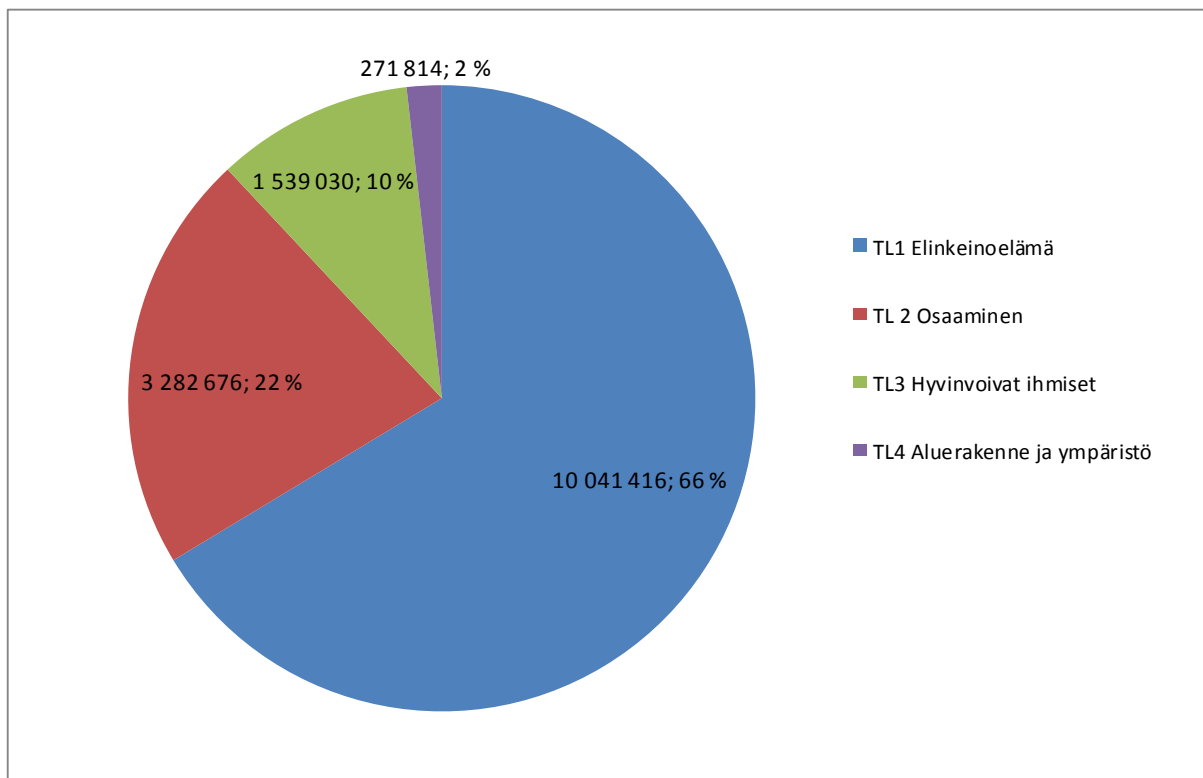
Hankeseurannassa tarkastellaan sitä, miten alueellisesti kiintiöityjen rahoitusohjelmien hankkeet sisällöltään kohdentuvat maakuntastrategian painopisteille. Toimintalinjojen ja niiden alla olevien tavoitteiden lisäksi arvioidaan, miten elinkeinoelämän painopistealat näkyvät rahoituksen kohdentumisessa niiden hankkeiden osalta, jotka kohdistuvat suoraan tai välillisesti elinkeinoelämän kehittämiseen.

Hankerahoitusta on myönnetty 1.1.2014–30.9.2015 yhteensä noin 15,1 milj. € yhteensä 210 yritys- tai kehittämis-/investointihankkeelle. Määrä on sekä euro- että kappalemääräisesti huomattavan pieni, mikä johtuu siitä, että raporttia kirjoitettaessa syksyllä 2015 maaseutuohjelman hanke- ja yritysrahoituksen päätöksenteko ei vielä ollut käynnistynyt. Maaseutuohjelma on resursseiltaan maakunnan merkittävin rahoitusohjelma. Toisaalta raportissa näkyy yritys- ja hankerahoituksena vielä jossain määrin vanhan ohjelmakauden rahoitusta, koska päätöksiä näistä voitiin tehdä vielä vuonna 2014. Päätökset olivat kuitenkin melko pieniä ja ajoittuivat alkuvuoteen 2014.

Myönnetty 15,1 milj. € jakautui lähes tasan yritys- ja hankerahoituksen kesken:
(myönnetty tuki, milj. €)

Yritysrahoitus yhteensä	7,439
- yrityksen kehittämisavustus (EAKR tai kansallinen)	4,562
- valmistelurahoitus	0,056
- energiatuki	1,855
- maaseutuohjelman yritysrahoitus (ELY)	0,892
- maaseutuohjelman Leader-yritysrahoitus	0,074
Hankerahoitus yhteensä	7,695
- EAKR, Etelä-Pohjanmaan liitto	3,517
- EAKR, Tekes	0,816
- ESR, ELY-keskus	2,779
- maaseutuohjelman hankerahoitus (ELY+Leader)	0,199
- kansallinen maakunnan kehittämisraha, EPL	0,384

Hanke- ja yritysrahoituksen kohdentuminen maakuntastrategian toimintalinjoittain 1.1.2014–30.9.2015:

Toimintalinja 1 / Uudistumiskykyinen elinkeinoelämä

Myönnetystä rahoituksesta 66 prosenttia eli noin 10 milj. € kohdentui maakuntastrategian toimintalinjalle 1. Pääosa rahoituksesta on luonnollisesti ELY-keskuksen yritysrahoitusta, mutta mukana on myös laajempia yritysten toimintaympäristöä kehittäviä hankkeita. Kaiken kaikkiaan rahoituspäätöksiä oli 160 kpl. Myönnetyn rahoituksen keskiarvo oli noin 62 700 €, mutta hajonta oli melko suurta. Pienin rahoitettu hanke oli tukimäärältään vain 550 € ja suurin yli 630 000 €.

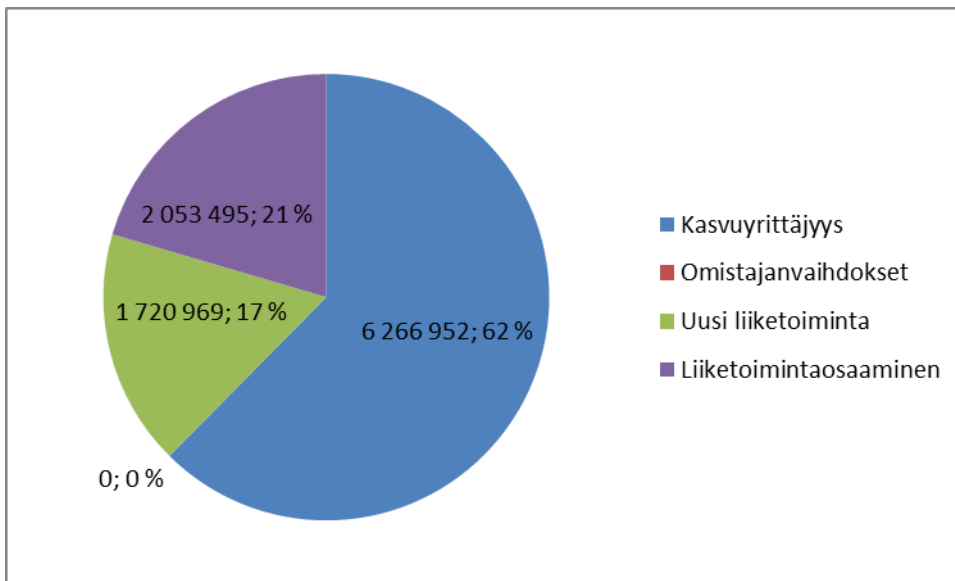
Suurimmat kymmenen hanketta (myönnetyn tuen mukaan) toimintalinjalla 1:

Tuki (EU+valtio)	Hanketyyppi	Hanketyyppi	Viranomainen	Hankenimi
630 310	Yritysrahoitus	Energiatuki	ELY	Alajärven 8 MW:n lämpölaitos, Alajärven Lämpö Oy
612 150	Yritysrahoitus	Kehittämisyavustus	ELY	Sousvide-tehtaan kasvuhanke, Domretor Oy
451 600	Yritysrahoitus	Energiatuki	ELY	Kalajärven vesivoimalaitoksen kunnostus, Seinäjoen Energia Oy
435 450	Yritysrahoitus	Energiatuki	ELY	Biohöyrykattilalaitoksen 2,5 MW hankinta, Suomen Teollisuuden Energiapalvelut - STEP Oy
308 000	Yritysrahoitus	Kehittämisyavustus	ELY	Konehankinnat, JL Metals Oy
243 714	Hanke	ESR	ELY	Roadmanual
230 000	Yritysrahoitus	Kehittämisyavustus	ELY	Duudsonit Activity Park -sisäaktiviteettipuisto, Seinäjoki Activity Park Oy
216 000	Yritysrahoitus	Kehittämisyavustus	ELY	KJH-COMP OY
210 042	Hanke	EAKR	EPL	Kasvuyrittäjyyden aktivointi
198 800	Hanke	EAKR	EPL	Ketterä teollisuus
198 250	Hanke	EAKR	EPL	Teollisen internetin laboratorio, kehittäminen Kyberi

Seurannassa toimintalinjan 1 hankkeet on jaettu neljään kokonaisuuteen:

- 1 Kasvuyrittäjän palvelut ja kasvuyrittäjyyden edistäminen
- 2 Omistajanvaihdospalvelut ja omistajanvaihdosten edistäminen
- 3 Alkavan yrittäjän palvelut ja uuden liiketoiminnan edistäminen
- 4 Liiketoimintaosaamisen kehittäminen

Toimintalinjan 1 rahoituksen kohdentuminen seurantakokonaisuuksittain:

Voidaan todeta, että toimintalinjan 1 hankerahoituksen seurantakokonaisuuksien tyypittely ei ole ollut erityisen hyvin onnistunut. Seurantajärjestelmää rakennettaessa oli kuitenkin hankala arvioida suurien teemojen jakamista seurannan kannalta relevantteihin alakokonaisuuksiin. Esimerkiksi omistajanvaihdokset on ollut ainakin ensimmäisellä tarkastelujaksolla sellainen kokonaisuus, jonne ei ole osunut hankkeita, joiden pääsisältö olisi omistajanvaihdosten edistämässä. Omistajanvaihdoskokonaisuus on tärkeä teema, jota maakunnassa on toteutettu lukuisten hankkeiden kautta vuodesta 1999 lähtien, mutta vuosina 2014-2015 ei ole enää osoitettu rahoitusta pääasiassa omistajanvaihdoksiin keskittyville hankkeille. Aiemmat panostukset teemaan ovat toimineet toivotulla tavalla sikäli, että Etelä-Pohjanmaalle on kyetty rakentamaan toimintamalli, jossa omistajanvaihdospalvelut toimivat tällä hetkellä Etelä-Pohjanmaan Yrittäjien hallinnoimana toimintana. Rahoitus tulee suoraan alueen kunnilta ja Etelä-Pohjanmaan Yrittäjiltä.

Pääosa hankerahoituksesta kohdentuu seurantakokonaisuuteen **Kasvuyrittäjän palvelut ja kasvuyrittäjyyden edistäminen**. On huomattava, että seurantakokonaisuudella ei ole tekemistä OECD:n ja EU:n kasvuyrittäjyyttä koskevan määritelmän kanssa (määritelmän mukaan kasvuyrityksen lähtötyöllisyys on vähintään 10 henkeä, ja seuraavana kolmena vuonna työllisyyden keskimääräinen vuosikasvu ylittää 20 prosenttia). Pikemminkin seurannassa on arvioitu sitä, kohdentuuko rahoitus toimivalle toimintaansa tavalla tai toisella laajentavalle tai kehittäväälle yritykselle, vai onko kyseessä kokonaan uusi aloittava yritys taikka yritys, joka aloittaa uutta liiketoimintaa. Kasvuyrittäjyys-seurantakokonaisuuden rahoituksesta pääosa on TEM:n hallinnonalan yrityksen kehittämisavustuksia tai energiatukia. Mukana on myös joitain maaseutuohjelman yritystukia, valmistelurahoitushankkeita sekä yksittäisiä rakennerahasto-ohjelman hankkeita.

Esimerkki kasvuyrittäjyyskokonaisuuteen kuuluvasta hankkeesta:

- **Kasvuyrittäjyyden aktivointi**, EAKR, myönnetty tukea 210 042 €. Toteuttajina EP:n Yrittäjät ja Seamk.

Työstetään GrowUp-palvelutarjotin kasvuyrittäjien palvelusaatavuuden helpottamiseksi, konseptoidaan GrowUp-kilpailu GrowUp-prosessiksi, organisoidaan kasvuyrittäjyysohjelman päivitysprosessi, järjestetään teemallisia kasvuseminaareja maakunnassa, kohotetaan kasvuyrittäjyyden imagoa viestinnällisin keinoin,

benchmarkataan kasvuyrittäjyysohjelmia ja niiden toteutusta muualla, tutkitaan ja evaluoidaan kasvuyrittäjyyden ekosysteemin toimivuutta ja ehdottamalla toimenpiteitä ekosysteemin parantamiseksi.

Alkavan yrittäjän palveluihin ja uuden liiketoiminnan edistämiseen liittyvät hankkeet ovat lähinnä maa-seutuohjelman yritystukia tai TEM:n hallinnonalan yrityksen kehittämisavustuksia. Esimerkkihankkeet tulevat kuitenkin ESR-rahoituksen piiristä. Kaiken kaikkiaan 17 prosenttia toimintalinjan 1 hankkeista oli sellaisia, joiden ydinsisältönä oli uusi liiketoiminta.

Esimerkki uuden liiketoiminnan kehittämiskokonaisuuteen kuuluvasta hankkeesta:

- **Jatke - palvelumalli ja palvelutarjotin alle kolme vuotta toimineille yrityksille, ESR, myönnetty tukea 47 752 €.** Toteuttajana Etelä-Pohjanmaan Uusyrityskeskus ry.

Luodaan yhteistyössä Yritys-Suomi Seinäjoen seudun ja Yritys-Suomi Kuusiokuntien toimijoiden kanssa alle kolme vuotta toimineille yrityksille yritystoiminnan kehittämisen palvelumalli ja palvelutarjotin, jota Yritys-Suomi toiminnassa voidaan jatkossa realististen resurssien mukaan toteuttaa. Uuden mallin ja tarvelähtöisten palveluiden avulla luodaan paremmat toiminta- ja kasvuedellytykset mikroyrityksille sekä edesautetaan yritysten eloonjääntä ns. yritysten kuolemanlaaksovaiheessa. Mallilla syvennetään yrityskehityspalvelutoimijoiden yhteistyötä parantuneen asiakasohjauksen ja yhteisen toimintamallin ansiosta.

Omana kohtanaan seurannassa on vielä hankkeet, joiden päätavoitteena **on liiketoimintaosaamisen kehittäminen**. Tämä on arvioitu päätavoitteeksi 21 prosentissa toimintalinjan 1 hankkeista. Pääosa hankkeista on EAKR- ja ESR-kehittämishankkeita.

Esimerkki liiketoimintaosaamisen kehittämiskokonaisuuteen kuuluvasta hankkeesta:

- **Kasvua älykkäistä energiaratkaisuista (KÄLY), EAKR, myönnetty tukea 151 743 €.** Toteuttajana Suupohjan Elinkeinoitoimen kuntayhtymä.

Luodaan energiatehokkaalle ja älykkään energian käytön liiketoiminnalle kehitysalusta. Siinä alueen energiatehokkuus- ja energiaohjaustoimijoille on luotu vahva yritys-, tutkimus-, rahoitus- ja koulutusverkosto, joka generoi alan kasvua tulevaisuudessa. Kehitysalustakonseptia voidaan monistaa hankkeen jälkeen muille alueille ja sektoreille. Luodaan alueelle uutta tuotekehityshakuista liiketoimintaa teema-alueilla erityisesti huomioiden digitaalisuuden ja avointen kuituverkkojen mahdollisuudet. Aktivoidaan paikallisia kasvu- ja kehityspotentiaalisia yrityksiä, luodaan ja kehitetään osaamisverkostoa.

Toimintalinja 2 / Tulevaisuuden osaamistarpeet

Myönnetystä rahoituksesta 22 prosenttia eli lähes 3,3 milj. € kohdentui maakuntastrategian toimintalinjalle 2. Pääosa rahoituksesta tulee rakennerahastohankkeiden kautta. Kaiken kaikkiaan rahoituspäätöksiä oli 26 kpl. Myönnetyn rahoituksen keskiarvo oli noin 126 200 €. Pienimmät rahoitetut hankkeet, joissa myönnetty tuki oli alle 15 000 €, olivat maakunnan kehittämisrahalla rahoitettuja kv-valmisteluhankkeita tai esiselvityksiä.

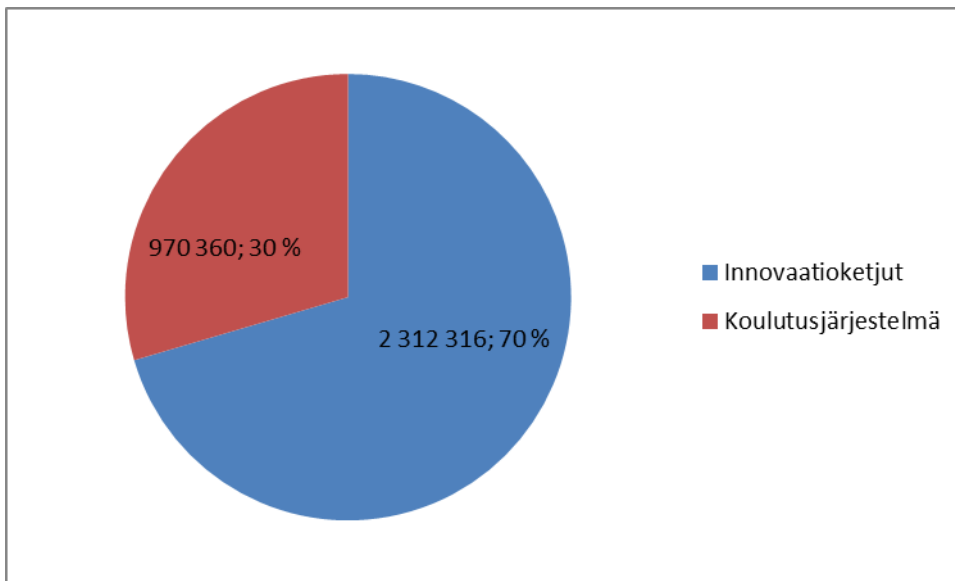
Suurimmat kymmenen hanketta (myönnetyn tuen mukaan) toimintalinjalla 2:

Tuki (EU+valtio)	Hanketyyppi	Hanketyyppi/ rahasto	Viran- omainen	Hankenimi
353 462	Hanke	EAKR	EPL	Etelä-Pohjanmaan maakuntakorkeakoulu osana alueellisten osaamis- ja innovaatiokeskittymien kehittämistä
326 906	Hanke	ESR	ELY	STAGE - Osaajat esiin
280 000	Hanke	ESR	ELY	JoPo - Jopparilta Polkimille Urasuunnittelussa
255 701	Hanke	ESR	ELY	Osaamista työpajoilta
189 626	Hanke	EAKR	EPL	Biotalousalan tutkijahotelli - tutkimuksen tukipalvelusta biotalouden osaajaverkostojen laajentajaksi
158 641	Hanke	EAKR	EPL	Hyppy maailmalle - Etelä-Pohjanmaan ruokaketjun Euroopan yhteydet
147 000	Hanke	EAKR/Tekes	ELY	Terveyttä edistävä moniaistinen ruokaympäristö (VÄRINÄ TY)
147 000	Hanke	EAKR/Tekes	ELY	Rakennetun ympäristön vaikutus terveellisiin ruokavalintoihin (VÄRINÄ TTY)
145 000	Hanke	EAKR/Tekes	ELY	Elintarviketalouden uudet prosessit (TY)
145 000	Hanke	EAKR/Tekes	ELY	Elintarviketalouden uudet prosessit (SeAmk)

Seurannassa toimintalinjan 2 hankkeet on jaettu kahteen kokonaisuuteen:

5. Korkeatasoisen tiedosta toiminnaksi -innovaatioketjun rakentaminen valituilla painopistealoilla
6. Aktivoivan koulutusjärjestelmän kehittäminen

Toimintalinjan 2 rahoituksen kohdentuminen seurantakokonaisuuksittain:

Korkeatasoisen tiedosta toiminnaksi -innovaatioketjun kokonaisuus sisältää kansainvälisten verkostojen laajentamisen ja syventämisen tutkimuksessa, koulutuksessa ja tuotekehitystyössä. Toimenpiteet voivat olla esimerkiksi korkeatasoisten koulutuskokonaisuuksien rakentamista, tki-toimintaa, kansainvälisiä tapahtumia ja kumppanuushakua tai koulutusvientiiä. Kokonaisuus sisältää myös elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteistyön tiivistämisen.

Esimerkkejä innovaatioketjukokonaisuuteen kuuluvista hankkeista:

- **Elintarviketalouden uudet prosessit – hankekokonaisuus.** EAKR/Tekes, myönnetty tukea yhteensä 290 000 €. Toteuttajina Turun yliopisto ja Seinäjoen ammattikorkeakoulu.

Elintarviketalouden tehokkuusvaatimukset kasvavat, ja samalla sekä julkisille että yksityisille toimijoille asetetaan yhä enemmän arvopohjaisia esimerkiksi tuoreutta ja lähiruokaa koskevia taikka ekologisia tai sosiaalisia vaatimuksia. Näiden vaatimusten täyttämisen tuo toimijoille kilpailuetua, mutta niiden toteuttaminen kustannustehokkaasti on haastavaa ja vaatii prosessien avaamista, tutkimusta ja uudelleensuunnittelua. Projekti tuottaa kolmen eri tutkimusalan avulla uutta tietoa suurten toimijoiden, teknologiakehittäjien sekä pientuottajien prosesseista. Tutkimuksen tuottamat uudet toimintamallit näkyvät yksityisten ja julkisten toimijoiden uudistuneissa, tehokkaissa, ekologisesti kestävässä, lisäarvoa tuottavissa prosesseissa sekä mahdollistavat myös pienten alueellisten toimijoiden liiketoiminnan laajenemisen tuottaen uusia liiketoimintamalleja alkutuotantoon, teknologiantarjoajille ja palveluntuottajille.

- **Alueelliset osaamisstrategiat.** Maakunnan kehittämisenraha, myönnetty tukea 39 900 €. Toteuttajana Seinäjoen Ammattikorkeakoulu Oy.

Laaditaan kullekin maakuntakorkeakoulutoiminnassa mukana olevalle seudulle alueellinen osaamisstrategia ja sen toimenpidesuunnitelma. Strategiassa kuvataan alueen tulevaisuuden osaamisen tarve erityisesti yritystoiminnan kehittämisen kannalta. Lisäksi kartoitetaan alueen väestön nykyinen osaamistaso ja kuvataan puuttuva osaaminen elinkeinoelämän tulevaisuuden näkökulmasta. Tämän jälkeen laaditaan toimen-

pidesuunnitelma ja aikataulus. Alueellisissa osaamisstrategioissa voidaan nostaa esiin uusia avauksia, joiden suunnitteluun varattaisiin resursseja. Yritysten lisäksi julkisten organisaatioiden osaamistarpeet sekä eri koulutusasteet (mm. ammatillinen koulutus, korkeakoulutus, vapaa sivistystyö) ja muodot (mm. tutkintokoulutus, täydennyskoulutus, lyhytkurssit, oppisopimuskoulutus).

Aktivoivan koulutusjärjestelmän kehittäminen -kokonaisuus sisältää yksilöllisten ja joustavien oppimispolkujen sekä tulevaisuuden tarpeisiin vastaavan koulutusjärjestelmän rakentamisen.

Esimerkki aktivoivan koulutusjärjestelmän kehittämiseen liittyvästä hankkeesta:

- **Suunnitelma B**, ESR, myönnetty tukea 93 823 €. Toteuttaja Korpisaaren säätiö.

Hankkeen tavoitteena on kehittää opinto-ohjausta lukion, kansanopiston ja avoimen yliopiston yhteistyönä. Toisen asteen koulutuksen ja yliopiston väliin sijoittuu 2-3 vuoden nivelvaihe, jolloin on mahdollisuus tavoitteellisesti opiskella vapaassa sivistystyössä ja avoimessa yliopistossa. Joustavat opiskeluympäristöt jäävät erityisesti lukion opinto-ohjauksessa liian vähälle huomiolle, vaikka valtaosa opiskelijoista ei saa heti tutkinto-opiskelupaikkaa.

Toimintalinja 3 / Hyvinvoivat ihmiset ja yhteisöt

Ihmisen hyvinvointi rakentuu monista eri tekijöistä. Maakuntastrategian tavoitteiksi on valittu ihmisen osallisuuden ja toimintakyvyn lisääminen, hyvinvointia edistävän palvelutuotannon kehittäminen sekä alueen vetovoiman ja viihtyisyyden parantaminen. Yksilön kokemassa hyvinvoinnissa työelämään kiinnittyminen on merkittävässä asemassa.

Myönnetystä rahoituksesta 10 prosenttia eli noin 1,5 milj. € kohdentui maakuntastrategian toimintalinjalle 3. Pääosa rahoituksesta tulee ESR- tai maaseutuohjelman rahoituksen kautta. Kaiken kaikkiaan rahoituspäätöksiä oli 17 kpl. Myönnetyn rahoituksen keskiarvo oli noin 90 500 €. On oletettavaa, että maakuntastrategian toimintalinjan 3 rahoitusosuus kasvaa merkittävästi, kun kuluvan ohjelmakauden maaseudun kehittämishjelman hankerahoituksen päätöksenteko käynnistyy.

Suurimmat viisi hanketta (myönnetyn tuen mukaan) toimintalinjalla 3:

Tuki (EU+valtio)	Hanke-tyyppi	Hanketyyppi/rahasto	Viranomainen	Hankenimi
504 731	Hanke	ESR	ELY	Linke-hanke
293 024	Hanke	ESR	ELY	Preppaamo-hanke
250 000	Hanke	ESR	ELY	OsKu - Osallisuutta Kuntoutuksesta
178 600	Hanke	ESR	ELY	KoordiEPO - työvoimapalveluiden koordinoitihanke

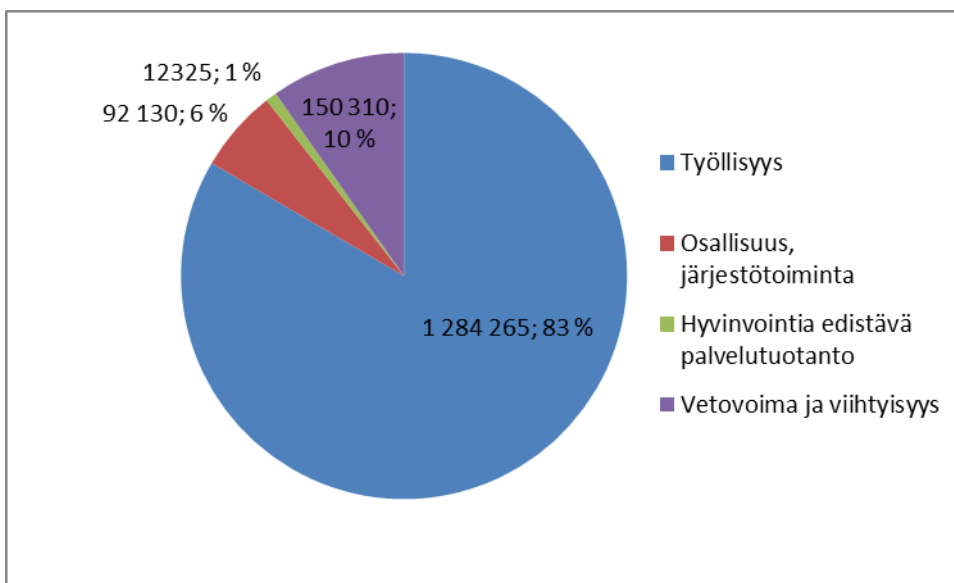

64 800	Hanke	maaseutuohjelma	ELY	Viesti virtaa Suupohjassa
--------	-------	-----------------	-----	---------------------------

Seurannassa toimintalinjan 3 hankkeet on jaettu neljään kokonaisuuteen:

- 7 Työllisyyden edistäminen
- 8 Osallisuuden ja järjestötoiminnan kehittäminen
- 9 Hyvinvointia edistävän palvelutuotannon kehittäminen
- 10 Alueen vetovoiman ja viihtyisyyden parantaminen

Toimintalinjan 3 rahoituksen kohdentuminen seurantakokonaisuuksittain:

Valtaosa tähän mennessä toimintalinjalle 3 myönnetystä rahoituksesta on kohdentunut **työllisyyden edistämiseen**. Kuten aiemmin todettua, toimintalinjan 3 etenemisestä voi tehdä johtopäätöksiä vasta sen jälkeen, kun maaseutuohjelman hankepäätösten teko on käynnistynyt.

Osa maakuntastrategian toimintalinjan 3 kehittämistavoitteista on sellaisia, että niille ei ole helposti löydettävissä hankerahoitusta eli rahoitusohjelmien sisällöt eivät mahdollista asioiden edistämistä. Tällainen kokonaisuus on esimerkiksi hyvinvointia edistävään palvelutuotantoon liittyvät toimenpiteet. Näitä on pyrittävä viemään eteenpäin kuntien omana toimintana, erilaisten kansallisten tuki-instrumenttien sekä yhteistyömallien ja -verkostojen kautta. Suuri osa mm. sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamiseen liittyvistä tavoitteista riippuu myös kansallisista ratkaisuista.

Esimerkkejä toimintalinjan 3 hankkeista:

- *Useita yleishyödyllisiä investointeja, maaseudun kehittämisohjelma.*

Muun muassa Murtoharjun moottorirata (Jalasjärvi), Lauhan luontokappeli (Isojoki), Kuismankartanon hyvinvointikota (Kuortane), Jouppilanvuoren luontotalo (Seinäjoki).

- **Preppaamo-hanke**, ESR, myönnetty tukea 293 024 €. Toteuttajana Seinäjoen Elävän Musiikin Yhdistys ry.

Hanke keskittyy pitkäaikaistyöttömien ja syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ja maahanmuuttajien aktivoimiseen työelämään ja oman elämänhallinnan parantamiseen. Osallistavien menetelmien avulla kohde-ryhmä saa laaja-alaiset eväät tapahtuma- ja kulttuurialan tehtäviin ja mahdollisen polun oman ammatillisen suunnan löytämiseen. Hankejakson aikana sen asiakkaille tarjotaan mahdollisuus suorittaa järjestyksenvalvontakortti, hygienia- ja anniskelupassi. Lisäksi hankejakson aikana ryhmä toteuttaa oman tuotannon, jonka tavoitteet ja sisällöt määräytyvät ryhmästä itsestään. Lisäksi ryhmää voidaan tapauskohtaisesti käyttää muissa kuin Selmu ry:n järjestämissä tapahtumissa ja tilaisuuksissa osatoteuttajana ja apu-työvoimana.

Toimintalinja 4 / Eheä aluerakenne ja ympäristö

Maakuntastrategian toimintalinja 4 liittyy liikenneyhteyksiin, aluerakenteeseen, logistiikkaan sekä luonnonvaroihin ja energiaan. Näiden kehittäminen on yksi perusedellytys sille, että elinkeinoelämä voi kehittyä ja ihmiset kouluttautua ja käydä töissä.

Toimintalinjan 4 etenkin liikenneyhteyksien konkreettista rakentamista ja korjausta sisältäville toimenpiteille ei käytännössä ole mahdollista kohdentaa tässä hankeseurantaosiossa tarkoitettua hankerahoitusta. Liikenneinfrastruktuurin parantamista pyritäänkin edistämään lähinnä edunvalvonnan kautta ja saamaan mm. tie- ja ratakankkeita mukaan valtion rahoituksen piiriin. Samoin maakunnan yhdyskuntarakenteen kehittämistä koskevat kehittämistoimenpiteet ovat pääasiassa hankerahoituksen ulkopuolella. Niitä edistetään mm. viranomaisten kaavoitus- ja suunnittelutyön kautta.

Myönnetystä hankerahoituksesta 2 prosenttia eli noin 270 000 € kohdentui maakuntastrategian toimintalinjalle 4. Hankkeet ovat lähinnä erilaisia melko pieniä esiselvitys- tai valmisteluhankkeita.

Seurannassa toimintalinjan 4 hankkeet on jaettu kolmeen kokonaisuuteen:

- 11 Liikenneyhteyksien ja kehityskäytävien vahvistaminen
- 12 Tulevaisuuden logistiikka-alue maakunnan kilpailukyvyyn edistäjänä
- 13 Luonnonvarojen turvaaminen ja energiaosaamisen vahvistaminen

Toimintalinjan 4 kolme suurinta hanketta (myönnetty rahoitus):

Valtio (+EU)	Hanke/ yritys-rahoitus	Ohjelma/ rahasto	Viranomainen	Hankkeen nimi ja toteutusaika
116 060	Hanke	EAKR	EPL	Respa – kaupunkien erityisalueiden uusi yrityskehitysmalli
93 104	Hanke	EAKR	EPL	Teollisten sivuvirtojen hyödyntämispotentiaali Etelä-Pohjanmaalla
15 000	Hanke	MKR	EPL	Wise Countryside Capacities, WCC (Seinäjoen seudun kuntien ilmastohanke)

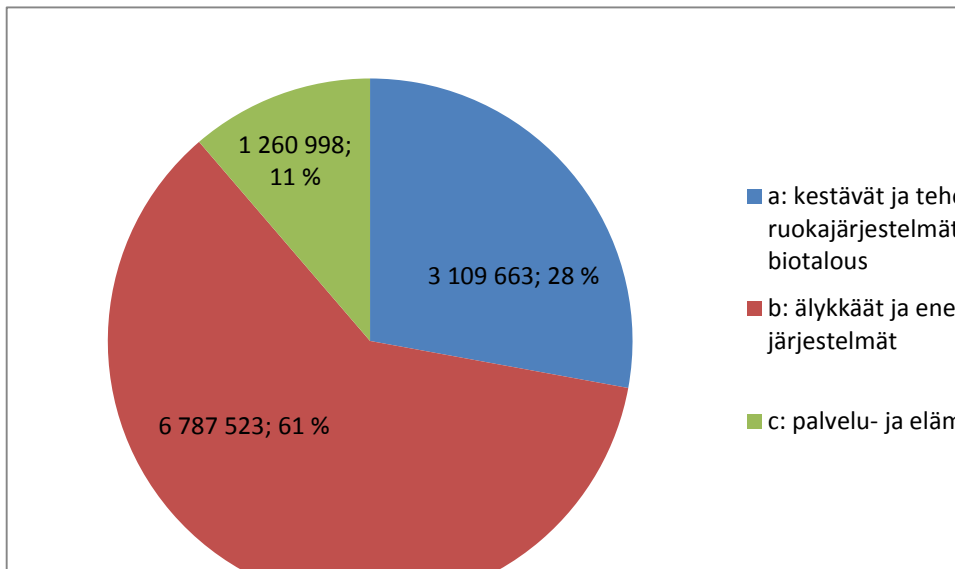
Rahoituksen kohdentuminen elinkeinoelämän painoaloittain

Rahoitettuja hankkeita on luokiteltu myös siitä näkökulmasta, kohdentuvatko ne maakuntastrategian mukaisille elinkeinoelämän painoaloille, joita ovat

- kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien sekä biotalouden uusien ratkaisujen synnyttäminen
- älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittäminen
- palvelu- ja elämystuotannon kehittäminen.

Jopa noin 11 milj. € eli 73 prosenttia kaikesta seurantajaksolla myönnetystä rahoituksesta on pystytty luokittelemaan myös siitä näkökulmasta, toteuttavatko ne jotain maakuntastrategian kolmesta elinkeinoelämän painoalasta. Monessa tapauksessa kuitenkin tämä lienee tehty lievää ”väkivaltaa” käyttäen. Usein etenkin laaja kehittämishanke sopisi sijoitettavaksi useammallekin painoalalle, mutta tällöin luokittelussa on valittu se painoala, johon hanke eniten kiinnittyy.

Rahoituksen kohdentuminen elinkeinoelämän painoaloittain:

Yli 60 prosenttia rahoituksesta kohdentuu seurannan mukaan älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien painoalan kehittämiseen. Käytännössä on vaikea arvioida, kuinka paljon luokittelun saaneissa hankkeissa todella mukana on esimerkiksi sellaisia yrityshankkeita, joissa kyse on älykkäiden tuotteiden kehittämisestä, uusien materiaalien hyödyntämisestä tai palveluliiketoiminnan integroimisesta tuotteisiin, vai onko luokitteluun kelpuutettu perinteisempiäkin vaikkapa metallialan hankkeita. Perinteistä toimialatarkastelua ei ole tehty, mutta käytännössä metalli- ja teknologiateollisuus ovat vallitsevia toimialoja.

Esimerkki älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien painoalan hankkeesta:

- **Polttotekniikalla hyötysuhdetta**, EAKR (yrityksen kehittämisavustus), myönnetty tukea 105 000 €. Toteuttaja Biofire Oy, Kauhajoki.

Kehitetään poltinmallit/palopäät, joiden hyötysuhde on maksimaalinen, hiukkaspäästöt tiukkaa kansainvälistä tasoa ja valmistus teknologisesti kilpailukykyinen. Hankkeen avulla pyritään todentamaan hyötysuhteet ja hiukkaspäästöt niin, että ne voidaan varmentaa EN 303-5 mukaisesti.

Kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien sekä laajemminkin biotalousalan kehittämiseen kohdentui 28 prosenttia hankerahoituksesta. Mukana oli monipuolisesti yrityksen kehittämisavustuksia, maaseutuohjelman yritystukia sekä rakennerahastohankkeita.

Esimerkki kestävien ja tehokkaiden ruokajärjestelmien painoalan hankkeesta:

- *Ruokajärjestelmien uudet digitaaliset ratkaisut - Ideoista ja konsepteista kohti pilotointeja, EAKR, myönnetty tukea 119 756 €. Toteuttaja INTO Seinäjoki Oy.*

Synnytetään uusia avauksia digitaalisten sovellusten ideoimiseksi ja konseptoimiseksi ruokajärjestelmäkenttään avoimen datan pohjalta sekä luodaan toimintamalli miten, missä, kuinka digitaalisia sovelluksia voidaan pilotoida aidossa käyttäjäympäristössä Etelä-Pohjanmaalla (kehitysalustalla, joka voi olla esim. navettayksikkö tai logistiikka-alue). Hankkeen uutuusarvo liittyy uudenlaiseen liike- ja innovaatiotoiminnan muotoon digitaalisuuden keinoilla sekä pilotointien mahdollistamiseen aidossa käyttäjäympäristössä.

Myös palvelu- ja elämystuotannon kehittämisen painoalalle kohdentui jonkin verran rahoitusta, vaikka maaseutuohjelman kauden 2014–2020 rahoituspäätöksiä ei vielä ollutkaan mukana. Aiempien seurantaraporttien valossa voi arvioida, että tämän painoalan rahoitus tulee painottumaan nimenomaan maaseutuohjelman puoleen.

Esimerkki palvelu- ja elämystuotannon painoalalta:

- **Useita maaseutuohjelman yrityshankkeita**, esimerkiksi Flowpark Ähtäri/Flowpark Ähtäri Zoo Oy, hevos-talli Alavudella, mainostoimiston kalusto- ja laiteinvestoinnit, ateljeerakennuksen valaistuksen toteutus

4.2 Kansainvälinen rahoitus

Hyödynnettävissä ovat maakunnittain kiintiöityjen rahoitusten lisäksi monin verroin suuremmat erilaiset kansalliset ja kansainväliset rahoitusmahdollisuudet, joiden kotiuttamiseen Etelä-Pohjanmaalla on tavoitteena panostaa määrätietoisesti aiempaa huomattavasti enemmän.

Muita kuin alueellisesti kiintiöityjen kansallisten rahoitusohjelmien päätöksiä ei ole mahdollista sisällyttää seurantaraporttiin, koska niistä ei ole olemassa koottua yhtenäistä tietokantaa. Lisäksi eteläpohjalaisia toimijoita voi olla mukana esimerkiksi osatoteuttajina tai partnereina lukuisissa erilaisissa valtakunnallisissa hankkeissa. Sama haaste pätee kansainvälisten rahoitusohjelmien kohdalla. Etelä-Pohjanmaan liitto seuraa kuitenkin omassa erillisseurannassaan kansainvälisten hankkeiden tilannetta ja kokoaa yhteen tilannekuvaa eteläpohjalaisten toimijoiden menestymisessä hankehauissa. Seuraavassa on lyhyt tilannearvio kansainvälisen hankerahoituksen hyödyntämisestä Etelä-Pohjanmaalla.

Etelä-Pohjanmaalla on aktiivisesti haettu kansainvälistä hankerahoitusta uudella ohjelmakaudella. Hanke-rahituksen hakua ohjaavat Etelä-Pohjanmaan Maakuntastrategia ja Älykkään erikoistumisen RIS3 -strategia. Pääperiaatteena rahoituksen hakemisessa on, että niitä teemoja, joita voitaisiin kehittää kansallisen/alueellisen rahoituksen kautta, voidaan lähtökohtaisesti kehittää myös kansainvälisen rahoituksen avulla.

Etelä-Pohjanmaan liiton maakuntahallitus päätti 28.4.2014 osoittaa enintään 100 000 € maakunnan kehittämistä rahaa kohdennettavaksi maakuntastrategian mukaisiin maakunnallisesti merkittäviin valmisteluhankkeisiin, joilla tähdätään EU-rahoituksen saamiseen mm. EAY-ohjelmista (Baltic Sea Region, Interreg Europe, Botnia Atlantica), HORIZON 2020 -ohjelmasta ja muista erillisohjelmista. Valmistelurahoitusta voidaan myöntää enintään 15 000 € ja enintään 50 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista. Lokakuun lopussa 2015 kv-valmistelurahoitusta oli myönnetty kahdeksalle hankkeelle yhteensä noin 80 000 €.

Interreg Botnia Atlantica on noussut tärkeäksi rahoitusohjelmaksi eteläpohjalaisille toimijoille. Rahoitusohjelma mahdollistaa pohjoismaisen yhteistyön. Rahoitusohjelmasta on mennyt läpi kaksi hakemusta, joissa on maakunnan toimijoita. Molemmat hakemukset tähtäävät kansainvälisen osaamiskeskuksen luomiseen. Teemoina ovat terveysteknologia ja korjausrakentaminen. SeAMK ja Eptek ovat olleet aktiivisia ohjelmassa.

Interreg BSR -ohjelma (Itämeri-ohjelma) on ollut viime ohjelmakaudella tärkeä rahoitusinstrumentti Etelä-Pohjanmaalla. Rahoitusohjelmaan on tehty runsaasti hakemuksia, mutta valitettavasti suurin osa hakemuksista karsiutui jo ohjelman ensimmäiseen vaiheeseen. Eteläpohjalaisittain tärkeät teemat eivät ilmeisesti ole tällä ohjelmakaudella kaikkein helpoimmin sovittavissa rahoitusohjelman prioriteetteihin. Rahoitusohjelmaa pyritään kuitenkin edelleen hyödyntämään jatkossa, sillä rahoitus on edullista ja mahdollistaa käytännön toimenpiteitä ja kokeiluita. Hakemuksissa teemoina korostuivat mm. elintarvike ja terveysteknologia.

Interreg Europe -rahoitusohjelman ensimmäiseen hakuun lähti Etelä-Pohjanmaalta viisi hakemusta. Teemoista vahvana on korostunut mm. elintarvikealan innovaatiot. Hakemusten tuloksia odotetaan loppuvuonna. Positiivista on, että hakemuksiin osallistui toimijoita useista eteläpohjalaisista seutukunnista.

Horisontti 2020 -ohjelmaan on lähtenyt Etelä-Pohjanmaalta muutamia hakemuksia. Erityisesti elintarvikeala on korostunut hakemuksissa. Hakemuksista tähän mennessä ainakin yksi on mennyt läpi. Partnerina hakemuksessa on ProAgria. Osasta hakemuksia odotetaan yhä tuloksia.

Etelä-Pohjanmaan liitto hallinnoi pääpartnerina Komission suoraan rahoittamaa 1,7 miljoonan euron terveysteknologiapilottia, jossa testataan uutta teknologiaa kuituverkoissa. Maakunnasta Eptek, SeAmk, EPSHP, Alavuden kaupunki ja 6TK osallistuvat hankkeeseen.

Kansalaisten Eurooppa -ohjelmaa pyritään hyödyntämään erityisesti ystävyyskuntayhteistyön rahoittamisessa. Tällä hetkellä Jalasjärven kunta osallistuu ohjelman rahoittamaan kansainväliseen maaseutuyrittäjyyshankkeeseen. Etelä-Pohjanmaan liitto on tehnyt ystävyyskuntaselvityksen 2015 ja pyrkii kartoittamaan yhteistyömahdollisuuksia alueen kuntien kanssa.

First, Nordplus ja Erasmus -ohjelmat ovat oppilaitosten kannalta keskeisimpiä kansainvälisiä rahoitusinstrumentteja. Alueen oppilaitokset pyrkivät hyödyntämään ohjelmaa aktiivisesti, ja hakemuksia ohjelmaan on lähetetty monista teemoista.

Hanketoiminta painottuu voimakkaasti elinkeinoelämään ja osaamisen vahvistamiseen.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Maakuntastrategian laatimisen ja hyväksymisen jälkeen toimintaympäristö on muuttunut. Suomen talouden tilanne on tiukka ja käännettä parempaan ei tunnu olevan näköpiirissä. Kestävyysvajeen kiinni kuromiseksi ja valtiontalouden tasapainottamiseksi on otettava käyttöön tuntuja keinoja. Samaan aikaan säästö- ja leikkauspäätösten kanssa pitää pystyä valamaan tulevaisuudenuskoa ja luomaan elinkeinoelämälle kasvun edellytyksiä.

Pakolaisvirtaa toteutuneessa laajuudessaan ei osattu ennakoida. Se edellyttää resursseja ja sopeutumista, mutta voi olla myös mahdollisuus, mikäli kotoutus saadaan vietyä läpi joustavasti ja onnistuneesti. Etelä-Pohjanmaalla akuutit vaikutukset ovat vielä melko vähäisiä ja paikallisia. On myös todennäköistä on, että valtaosa maahanmuuttajista tulee tilanteen vakiintuessa hakeutumaan suurempiin keskuksiin.

Vaikka työttömyyslukujen valossa Etelä-Pohjanmaa sijoittuu valtakunnallisessa vertailussa matalimman työttömyyden maakuntiin, on kehityksen suunta vääjäämättä huonompaan. Tässä taloustilanteessa Etelä-Pohjanmaan mikro- ja pk-yritysten toiminnan jatkuvuudesta, kasvumahdollisuuksista ja kasvuhalusta on kannettava entistäkin enemmän huolta. Samalla on tuettava myös nettouden yritystoiminnan syntymistä etenkin sellaisille aloille, joilla on mahdollisuus kasvaa ja tunkeutua kansainvälisille markkinoille. Maakunnan toimijoiden yhteinen näkemys auttaa pyrkimyksissä kohti tätä tavoitetta. Rahoitusta on kohdennettu melko voimakkaasti tähän kärkiteemaan, yli 60 prosenttia tilastoidusta kehittämis- ja yritysrahoituksesta, ja kehittämistoimia saatu käyntiin. Teema tulee suurella varmuudella säilymään ajankohtaisena vielä pitkään ja hankerahoituksella rakennettua toimintaympäristöä ja toimintamalleja täytyy aikanaan pystyä vakiinnuttamaan.

Maakunnan keskeiseksi elinkeinojen kehittämisteemaksi valittuun teemaan ”kestävät ja tehokkaat ruokajärjestelmät ja biotalouden uudet ratkaisut” kohdentuu vajaa kolmannes rahoituspanoksista, kun tarkastellaan hankkeiden jakautumista elinkeinopainoaloittain. Näköpiirissä on osuuden kasvu, kun maaseutuohjelman hankkeistus etenee toteutukseen. Haasteena kehittämistoimien kohdentamisessa on biotalouskokoaisuuden sisällöllinen laajuus ja valikoituminen lähes kaikkien Suomen maakuntien painopisteeksi. Tässä tilanteessa Etelä-Pohjanmaalta edellytetään parempaa profiloitumista ja fokusointia teeman alla. Agrobiotaloudesta on muodostumassa se kärki, joka edellä mennään ja pyritään saavuttamaan uskottavuus osaamiskeskittymänä. Fokusoinnista huolimatta maakunnan laajaa biotalouspotentiaalia ja vahvuuksia ei saa heittää hukkaan tai jättää hyödyntämättä. Muun muassa metsäbiotalouden kehittämiseen on samanaikaisesti panostettava.

Elinkeinopainoalakohtaisessa tarkastelussa valtaosa eli 61 prosenttia kehittämispanoksista näyttäisi kohdentuneen ”älykkäiden ja energiatehokkaiden järjestelmien kehittämiseen”. Kokonaisuus voi sisältää hyvin monentyyppistä toimintaa ja koskee lähes kaikkia toimialoja, kun puhutaan vaikkapa digitalisaatiosta. Liepee selvää, että jatkossakin panostuksia tarvitaan teknologian portailla nousemiseksi. Erityisesti tämä koskee pieniä sekä teollisuuden että palvelualojen yrityksiä. Osaamisen pitäisi vahvistua niin, että uusien menetelmien soveltajien lisäksi maakunnasta löytyisi entistä enemmän myös näiden menetelmien kehittäjiä.

Etelä-Pohjanmaan koulutustaso on edelleen noussut tarkastelujaksolla. Maakuntastrategian toimintalinjoille jakautuneesta rahoituksesta 22 prosenttia suuntautuu osaamisteemaan kytkeytyviin hankkeisiin. Maakuntakorkeakoulutoiminnasta on muotoutumassa koko maakunnan osaamis- ja innovaatioympäristön elin-

keinoelämälähtöisen kehittämisen työkalu. Tällä hetkellä toimintaa rahoitetaan pääosin kehittämishankkeilla. Niiden päättymiseen pitää kuitenkin varautua ja pohtia tapoja resursoida toimintaa jatkossa. Vastaava tilanne on Epanet-verkosto, joka professuureineen muodostaa yhden maakunnan osaamis- ja innovaatiojärjestelmän kivijaloista. Professuurien ympärille rakentuneiden tutkimusryhmien toiminnan perusperiaate on mahdollisimman pitkälle viety elinkeinoelämälähtöisyys. Rahoituksellisesti vetovoimaiset professorit tulevat toimeen omillaan ja saavat imuroitua maakuntaan tutkimusrahoitusta kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä, mutta järjestelmän hallinnointi ja etenkin uudet avaukset potentiaalisille tutkimusaloille vaativat syntyäkseen koordinaatiota ja kokoonjuoksijaa.

Kun tarkastellaan hyvinvointiteemaa maakuntastrategiassa, tarkoitetaan sillä yksilön osallisuutta, toimintakykyä ja työelämään kiinnittymistä sekä asuinympäristön vetovoimaa ja viihtyisyyttä sekä riittäviä palveluita. Näihin teemoihin kohdentui 10 prosenttia rahoitetusta hanketoiminnasta. Osuutta on vara kasvattaa, mutta samalla on hyvä huomata, että kokonaisyhteistyöön vaikuttavat myös koulutus- ja osaamisjärjestelmän kehittämiseen liittyvät toimet. Ne lisäävät työllistymisen mahdollisuuksia ja ehkäisevät syrjäytymistä.

Tätä kirjoitettaessa EU-ohjelmakauden 2014–2020 toteutus on vielä alkuvaiheessa. Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman hanketuista ei vielä ole tehty rahoituspäätöksiä. Vasta tulevat seurantaraportit antavat kattavamman kuvan maakunnan käytössä olevien rahoitusresurssien kohdentumisesta.

ETELÄ-POHJANMAAN LIITTO
REGIONAL COUNCIL OF SOUTH OSTROBOTHNIA

WWW.EPLIITTO.FI

